Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ● ЕРА, 18 ДЕКАБРЬ, 1980 ШУ. ● № 151 (8281) ● Мах 2 кепик.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Графикал хьалха а бувлаш

Шалинсни района «Сержень-Юртовски» яхача совхоза центральни мехмастерскешнара цаІ шоллагІчун тІехьа а йолаш, ши трактор арайоал. Регистрационни журнала тІа «дика» аьлс оцелка оттаю. Балхага хьожаш йола комисси раьза я.

Ремонт еча мастерскешка хьалха а кийчбеннабар из лоррхІамс камланк чакхьякхаре. Техникана ремонт яра график оттаьй, эшаргйола оатхалеши узлаши малагІаш я хов, цхьаьраш шоаш хьа а ю.

Балхацара безам совбаккхаргболаш социалистически яхь хьалаш къоастадаьл. Хьинаре къахьийтача бригадана преми лу. Ишта балгалбоах ремонт ечa дика къахьегаш бола хьаьст,къаьста механизатораш а.

Механизаторашa дика кхетаду бІаьсти кхашка ду балхаш техника кийчъярах тийша долга.

— ПланагІа йиъллагІча квартале ремонт е езаш де тхо 14 гусеничних чаркхаш йоахкачен трактораштa. — дувц мехмастерске заведующе Тарамов Султана. — царех шийттанена кІашлехьа ремонт яь дьшпад тхо. КПСС XXVI съезда сийна карара шу чакхдалалехьа планал совгІа кхы а 2 трактора ремонт е лерхІ оаха. Оахаш дика дош толамца кхоачашдергда аьнна а хет [illegible].

Заведующи теша йиш йолаш ва, хІана аьлча мехмастерской болх бараш шоай гІулакха бокъонца бола говзанчаш ба. Укхаза къахьегаш ва КПСС член аьшкапхьар Ш.-М. Элиханов. Из производства ветеран ва. Тхьаь кхойтта шу да цо из болх бу. Дукхачешта дІаеннай Шех-Мухьмада ший говзал. ХІанз ше пенсе вале а, цІагІа Іохайна вагІац из. БІаьсти кхашка болх бергболча техника ремонт еш йоаллача коллектива ховкъостал ду цо.

ХІана мехмастерскешка болх беш вола аьшкапхьар Алиев Нажмудин а Элиханова говзал хьанйца ва. МоллагІа оатхал хала йоаццаш хьалхье хов цунна. Гуш я мастера почерк.

Мастерскешка деталу электросварка цІераш. Сих а ца луш, говза болх беш ва Темиралиев Вахит. Ванниха белх боацаш болх бе безам бола электросварщик юха а хьожаш ва шувна дикалга. КПСС членалла кандидат вола Темиралиев дешаш ва юртбоахама институте йиъллагІча курсе.

Тхьаь итт шу совгІа ха я Успанов Заурбека токаралла болх бу. Шин гІулакха бокъонца вола мастер ва из. Цо хьаь оатхал виводе кийчъаьчул дукха бащхало йолаш хилац.

— МоллагІа гІулакх чакхдоаккхаргдолаш боахлой ба тха бараш, — раьза ва механик коммунист Гойтемиров Усам. — Премени комиссе член волча сона дика хов хьанна фу карагІдаргда. Къаьстта белгалваккха безам ба са моторист Ш. Уваисов. Дукха къахьег цо ремонт сихагІа яь яйха гІерташ. Ишта дика къахьегаш ба слесарьхаш А. Калаев, А. Айдамиров.

Коллективе шерра хьалхаьцаб Назрановски механизаторий болам. БІаьсти кхашка болх бергболча техникана ремонт мехмастерскешка яь а ца Іеш, совхоза отделенешка а ю. Воахама хьалхарча отделене масал а гойташ къахьегаш ба коммунисташ Ш. Сайдулаев, Д. Эранукаев. Ишта сихбенна ремонт еш боахк шоллагІча отделене механизатораш а. Укхаза а коммунисташ хьалха латт. Отделене механизатораша комбайнаш, манкаш, сеялкаш, культиваторши, кхухаш кІад хІамаш а ехка дІаоттаяьй, техника мукх юаргйоацаш даьтта хьекхал.

Ишта цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера лакха хьувкъам кхебергболаш ерригa а технина кийчъеш боахк совхоза механизатораш.

А. АХМАТОВ.
Шалински районин газета болхло.

Парте аргІанарча XXVI съезда сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьй Гудермесски медицински инструментий завода болхлоша. Цу яхье хадданза хьалха а латташ, башха-дика къахьегама толамаш дахарца белгалйоаьнна ба шлифовально - волировальни цехера шлифовщицаш, коммунистически къахьегама ударникаш Товсултанова Ведиш, Абдырахманова Сапа. Шаьхке а шоай тамагІа а долаш продукци кийчъеш я. Юкъера лаьрхІача хІара сменагІа корматш 180 процент кхоачашъю царех хІаране. Цудухьа эггара хьалхарчарца рапорт деннад цар ше шера плана кхоачашъярах.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) яхье хьалха латташ бола Б. Товсултанован С. Абдырахманован.

В. ДЗИСЯКА сурт.

ПРОДУКЦЕ ДИКАЛ ЛАКХЪЕШ

Тхьамка кхедеча хІара шера лакха хьонхамаш а доакхаш хьинаре къахьегаш ба Веденски района Орджоникидзе цІерагІча колхоза лаьтта леладераш. ХІанз тхьамка леладерашта эггара белхтоаккхамегІа йола ха я — тхьамка лордаш пачкаш а еш пачхьалкхенга йохьилга.

Колхозхоша цу техническин культурах хІаьзле 60 тонн ехкай. ХІаьта дерригa а 150 тонн тхьамка дохкаргда аьнна дош деннад цар.

Тхьамка леладерашта юкъе социалистически яхь яьржалр. Яхье массаза а хьалха латташ хьаера «Знак Почета» яха орден лелаеча Идрисова Даккала звено. Цо хІаьзле плана кхоачаш а еш 30 тонн тхьамка продукци ехкай. Цун звенос дош деннад парте XXVI съезда сийна 80 тонн тхьамка дохка.

Кхы а лакхагІа хьонхамаш даха дага я Ленина орден лелаеча М. Байтаева звено. Цо дош деннад пачхьалкхенга тхьамка дохкара план 250 процент кхоачашъергья, аьнна.

Ш. ТЕМИРКАЕВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ТІОЛЛА

ТУРКМЕНСКИ ССР. КПСС XXVI съезда яха ма йоагІара накъаяха кийчлуш Къахьегама Цlеча Байракха ордена Красноводски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологически установкай коллективаша доикхагІа дола декхараш тІанйцад. Балха ха кхоара, къахьегама овсарле лаккъалра, болх сеца латтилга вІезигдара чотагІа мехкдаьтта эггара хьалхи чекхдоаккхача установка операторашех машинисташех кхоачашъяьй пхе шера задани. Шу чакхдаллалца йолча хана цар дош деннад машинашкахьа итт эшелон хиллал йола сийрдача мехкдаьтта продукташ дІаяхьийта, аьнна.

СУРТА ТІА: Туркменски мехкдаьтта тІадола машинашкахьа состаааш мехка промышленни централашка дІалхилта кийча я.

А. СЕМЕХИНЕИ, В. ЗЛЕНКОИ сурт. ТАСС фотохроника.

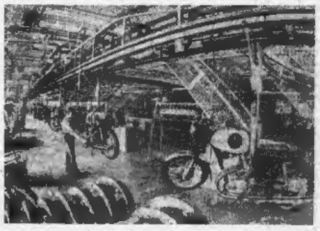

УДМУРТСКИ АССР. «Ижмаш» яхача объединене болх бе йолаллийтай мотоциклаш ега йола керда керттера конвейер. Цу лина процентни мга дени буси 1300 машин арахецаш ба.

Ах бІаь шу хьалха Ижевско хьалий эггара хьалхара лаймехка мотоциклаш. Цу хана дена мехкарча наькъашка уж ераьннай 5 миллион. Къаьнарча зданешта юкъе хьаьзъяьй механо-сборочни комплекса корпусаш. Уж хьалъкъ предприятена реконструкци яра планагІа. ХІанз болх беш я сварочни штамповочни цехаш. КердагІа йолча оборудоване торо хулийт изделеш [illegible], къахьегама овсарлех культурен лаккъе.

Ижевски мотоциклостроителаша КПСС XXVI съезда дош доле къахьегама совгІат хургда «Иж-Юпитер-4» яхача керда мотоцикла хьалхара эзараш арахецилга.

СУРТА ТІА: мотоциклаш хьаю керда керттера конвейер.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

Мастер Виталий Сидоров

ХІаьтта ихийна эІамига сага вар Виталий Сидоров 1963 шера «Грозэнерго» эггара къаьнагІа йолча предприяте — ТЭЦ-1 балха воагІаш.

Энергетика вІалла йоавзаш вацар Виталий. Электрослесара - прибориста ученик а волаш дІаболабир цо энергетике шин къахьегама никъ. Балха тІа нийслуш долча дукхача кердача хІамаша, довзаш довцараша дІадехар опыт Іоаелга, балхах кхетилга.

Витале, оалаш долча тайппара, дика аьттув баьлар цуна хьехамча ла а йоакха балха опыт йола а ветеран, «РСФСР заслуженни энергетик», электрослесарь Г. М. Бракунов нийсвалараІа. ХІама Іомаде лоаш волча ученика цхьаккха а ди дахийтацар фуннагІа Іомадаь а цхьа дика хІама ца Іомадеш. шин хьехархочун опыт йоазара даьнъе дикка толам ца боаккхаш. Хаьнех па къехкаш а хьинаре къахьегаш а на хилдарагІа вІашгІехьдаьлар къонача болхлочун лоацшача хана электрослесара - прибориста професси бокъонца Іомае.

ХІанз ше квалифицированни специалист волаш дицлуш вац новкъост Сидоров «Хьайна ховр новкъостаьнта дІахьеха, гІо де царна. дика хьехар де» яхаш хьехархочо шийга дукхаза аьхар.

1967 шера вІашагІкхийттача Грозненски ТЭЦ № 1 йолча электростанце коммунистара шоай мутІарашка дІанийцар В. М. Сидоров. Балха воллашехьа дийша а дийша 1973 шера толамца йисте яьккхар цо химико-технологически техникум. Массехк шу да из электрически цеха мастер вола а цо слесарий-прибористий бригадана вулгал ду а.

Хьинаре къахьегаш, новкъостаща говш, оперативно болх беш волча В. Сидорова чІоагІа сий ду ОГТЭЦ № 1 йолча электростанце энергетикаша.

Дика цхьан тарбу Сидоров Витале производственни болхи общественни гІулакхаши. Цеха партийни организаце секретарь ва во.

Шей низ ца кхобеш къахьегарагІа дукхаза хестаьаь В. Сидоров, премеш тийнай.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

«ГРОЗЭНЕРГО» ЯХАЧА РАЙОННИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ «ГРОЗЭНЕРГОРЕМОНТ» ЯХАЧА РЕМОНТНО-НАЛАДОЧНИ ПРЕДПРИЯТЕНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Грозэнерго» яхача районни энергетически управлене предприятешка ремонт ярах реконструкци ярах йола итталгІча питилетка заданеш толаме кхоачашъярах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприятена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. ВОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный
1980 шу. 15 декабрь

ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Хаьнал дика хьалхен тІехдиннa техника тоаьь яккха дош деннад «Лермонтовский» совхоза механизатораша.

Хоаш да тхона трактораша а тІехьаювзача инвентаро а хиддаьза болх беш хилча алаташ дІадера а уж чуэлара а балхаш шоай ханнахьа чекхдаха йиш хулга. Цудухьа техника ма хулла тешамегІа йоаара къаьстта тергам тІабехийташ къахьег механизатораша.

Техника тоаеш эггара дика болх бу Сулейманов Хьамида, Мадаев Мусас, Джабраилов СаьІида, Куркаев Гумара, Талхигов Салавде. Балха нормаш хІара дийнахьа дикка тІехкхоачашъю царех хІаране.

Цар хьаьнала беча балхо торо хилийтай укх шера йиъллагІча кварталe планагІа толе езаш хинна ерригa 21 трактор хІаьзле кийчон мутІаре дІаоттае.

В. МУКАЕВ,
Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза механизатор.

УКХ ШЕРА 15 ДЕКАБРЕ ШУРИН ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

РАЙОНАШ	ХІара Іаттагара дийнахьа яьккхар (кг.): 1979 шера 15 декабре	ДІадаьхна дийнахьа	Укх дийнахьа
Ачхой-Мартановски	3,3	3,3	3,4
Грозненски	4,2	4,3	4,4
Гудермесски	4,6	4,8	4,7
Малгобекски	2,5	2,9	2,9
Надтеречни	2,5	2,4	2,5
Назрановски	5,0	4,1	4,1
Наурски	4,4	4,4	4,5
Сунженски	4,6	3,9	3,9
Урус-Мартановски	4,1	4,3	4,1
Шалински	3,7	3,1	3,2
Шелковской	5,0	5,0	4,9
Республике гІоллa	4,2	4,0	3,9

РЕЙД НАХА ЭШАР ДИЦДЕЛЧА...

Назрановски района боахамашна хьайбашка Іа доаккхийтилга миштa лел хьожаш хилар тха газета рейдови бригада укх деношка.

«40 лет Октября» яхача совхоза Аушев Уматгире Іалас кулгалду кхоалагІа ферма. Хьайбай продукташ яхара а кийчъяра а лелаьча республикански социалистически яхье цхьайтта бетта баьча балха итогех хотъьяьнарг а лаьрхІа республикански газеташ тІа чІоагІдаьча Сийлен улга тІа яьккхай цун коллектива. ЦхьоалагІа декабрь хьатІакховчаш хІара кхоабача Іаттагара 2779 килограмм шура яьккхар цо, шера план 2300 йолаш. ХІанз хІара кхоабача Іаттагара дийнакьен буси юкъера лаьрхІача 7,8 килограмм шура йоакх укхаза. Гуш да, хІара кхоабача Іаттагара йоакха шура шу чакхдоалаш ну гий долча коллективо 3000 килограммага дІанхоачаергхилар.

Нийс доярка я цу ферме болх беш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха а йолаш. хІара кхоабача Іаттагара эггара дукхагІа — 3753 килограмм шура яьккхай цхьайтта бетта Дзаурова Мадинас. Кхо эзар килограммал совгІа шура яьккхай яхье хьалхарча мутІарашка болча Шундалиева Маккас, Олигова Матренас, Дзаурова Долатхана.

Ферма кулгалхоша дувцачох, уж толамаш даха йиш хилийтай доахана фу тоадара халданза йоакхо еш хиларо. Масала, хІанз 197 етт ба ферме лелабеш. Дерригa доахан цІеча фух да. ХІаьта алхворхІ шу хьалха царех 40 процент дараш тайп тайпарча фух дар.

...Сайрайна бока бетта кийчлуш бар доярнаш тхо цу ферме даьхача хана. Цхьабакъда, царех цхьанвена а тІаьзувхаш кІай халат дацар. ЛерттІа вІаштІехьдаьккхаш доярчай болх аттача бакъхара гІулакх а. Бока бетта биалучe хала ведараш, флягаш йилара эша дІайха хий электроплитка тІа дІовхду. ХІаьта хІара доярнана бажа беттача хенeн ведараш, флягаш йилларан эш, кІелигагІа дале а паІ-ах ведар дІайха хий. ХІаьта хІаранена изза из дІовхдеш укхаза мел ха йоаш лархІа хала а дац.

Доахан латтача помещене чувоаллача хьалтеха хьокхиний улг доалл. Цу тІа даь цхьаккха йоазув дац.

ЦІе уголок я ферме. Хьайбаш леладерашта мукъа йолча хана галаІара укхаза эшаш мел дар да, аьнна ала йиш я. Телевизор, шахматаш, газеташ. Цунна цхьана, доярнашта юкъе яьржача яхье хьалхалеттар тІехьаьусар малаб, хІара доярка мел шура яьккхай ха йиш йолаш цхьаккха йоазув дац.

Доярнаша, кхыча болхлоаща дийцача гучадаьлар тІехьаьрча биъллхе бетта социалистически яхьа итог ца яьлга, дика къахьега нах е материально а, е морально а белгал ца боахилга.

Сарралца ферме болх бу оаха. Цудухьа Назране е кхыча городе даха цІагІа, коапарта эша хІама эша йиш хилац. Бакъдар аьлча, наггахьа йоагІа укхаза автолавка, пига а хьаэца хІама хилац. Из бахьан долаш кхьметтел сапа, хьамча калошкаш, тика тІа доайкхачул шоза-кхоза дукхагІа ахча а телаш ийе езаш хул тхо хІамаш ихаьйохкаш лелачаргара, — йоах 21 шера цу ферме къахьегаш хьайоагІача районин Совета депутата Олигова Матренас.

Цу совхоза Яндиев Абос кулгалду ферма. Укхаза болх беш я совхозе меттел, районе а хІара кхоабача Іаттагара эггара дукхагІа шура яьккха доярка Даурбекова Зина. Цхьайтта бетта 4270 килограмм шура яьккхай цо хІара кхоабача Іаттагара.

Тхо цу ферме даьхача кана бока бетташ бар доярнаш. Цхьа доярка чара ядар кІай халат тІадувхаш.

— Хьона дениалеший халат? — аьнна цхьан доярнага хаттар дича.

— Укх тха балха хьалаш ма сенна дезъ из? Ах сахьат даллехьа довзаргдоацача дарг ма-дий из, жоп делар цо.

Из бакъ а дувра. Ла йиш йоацаш ер дар цигара хьайбаш леладерий балха хьалаш.

Доахан латтача помещене чудаьлча кхо, нувкаш араяоаха транспортер яц аьнна меттар тхона — цкъарчоа. Кхоша даанза дисача доакъаро, бІехьдаьначa кІалхьанцаро дІакъайлаьккха гуш ядар из йола моттиг.

— ДиъгагІа дя ла транспортер тоа ца еш латта. Цудухьа Іайнад укх чу яштта дукха кхо, нувхаш, — йоах Абос.

— Тоае йиш йоацаш я из? — аьнна хьаттача:

— Электродвигатела низ тоъац транспортера лентага болх байта цхьа электрофаза яьгандаь.

— ХІана тоацаш из? Электрикаш бецийи совхозе?

— Ба, цхьабакъда, совхоза кхыча объекте электрооборудовани вІаштІехьъяккха бига ба-кх уж.

Тамаш йолаш хІама да транспортер тоаяра нийн сахьата мукъагІа совхоза кулгалхоша хІанзалца цу ферме электромонтер ца вайтар. Хьайбаш леладерашка изза ла хало оэийтар!

Тхьо, тхьаь итт шу хьалха вочa фермашка дехкаш хиннача тайпара помещене кораша гІолла чукхуйсаш хьаьнна дехк укхаза доакъар, дукха доа а деш.

Доахан латтачара шии бІаь метр гаьна йолча конторе электроплитка тІа дІоах а деш хьакхуъь доярнаша хий.

— Аьхки-м ла йиш йолаш хІама дар из. Цхьабакъда, хІанз хотта болза хана мел хала да нийкъ бе, — йоах Яндиев Абос.

Низ бац-хьоглі, торо яц-хьоглі совхоза кулгалхой хий дІоахдара доахан латтача помещенешка оборудовани оттае?

ЦІеча уголока хьакъоастаяь помещени а я укхаза. Цхьабакъда, цу чу кхо-дий гІанди истоле мара хІама яц.

— Цу уголока чу оттаде истолаш, гІандаш, кхы мел эшар эпара аз зенена отталь ши бутт ха хургья. Цхьабакъда, из кхоачашъеш яц совхоза кулгалхоша, — йоах Абос.

Социалистически яхьах дувца эшаш а дац. Из укхаза лелаелга хьахьокхаш цхьаккха хІама дац. ХІара кхоабача Іаттагара социалистически декхарагІа укх шера ше мел шура яьккха еза хойш Даурбекова Зинайт совгІа цхьаккха доярка яц.

Цу тайпарча гІулакхаша хьалечох дог эккхийтад наьха. Цунга хьежна лол гІулакхаш а. Масала, хІара кхоабача Іаттагара 1993 килограмм мара шура яьккхаш цхьайтта бетта. Лоха я шурий хьоанал а.

— Фуд бахьан? ХІанай шурий хьоанал миштa лоха? — аьнна хаттар дича:

— Молзаводе дІаяхьийталехьа шурий хьоаналга ферме хьож. Цхьабакъда, из цаІ е шиъ процент лохагІа кул молзаводе дІанхаьчача, — йоах Яндиев Абос.

Цхьабакъда, цу гІулакха шоаш а бехке ба ферма кулгалхой. Пачхьалкхена дІаяла шура дІахьоча машина пломба тохац цар.

«Назрановский» совхоза Аьлти - Юртарча отделене ферма. Шин корпусе латт укхаза бетта доахан. Царех цхьанне чу доакъар диллара а кхо, нувхаш араяхара балхашта механизаци яьй. Механизаци яьсие а, доакъар диллара болх кулг бара бац шоллагІча корпусе а. Хьайбаш латтача мутІарашта юкъе гІола трактора лафета тІара доакъар хьаьшка диллача боал бежа Іуй.

Тхо цу ферме даьхача хана доахан лелийта ара а даьха, уж латта моттигаш цІеньеш, хьаьшка доакъар дуллаш боахьар бежа Іуй. Царна новкъостал деш доярнаш а бар.

ХІара корпусе чухьнахьа хьалтеха доахк хьокхамий улгаш. Цар хьахьекх хІаране болх миштa бу. Масала, доярка [illegible] яьржача яхье хьалха йоагІа Мальсагова Макка. Цо цхьайтта бетта 3303 килограмм шура яьккхай хІара кхоабача Іаттагара, хІаьта хІанз хІара дийнахьа юкъерa лаьрхІача ворхІ килограмм йоакх. Планаш дика тІехкхоачашъеш къахьег цу фермерча доярнаша Цечоева Лидас, Сагова Дунайт, кхычар.

ХІара корпусе хьокхама улг доаллача хьалтеха я ферма балха, доярнай, бежа Іуй дежурства графикаш, декабрь бетта хьайбаш кхабара оттаяь рацион. дикагІболча болхлой сийна арахийца «молнеш».

Цу дерригача гІулакхаша дикагІа къахьега наьха безам хулийт. Масала, тІехьаьрча хена тІанхеташ я укхаза шура.

Аьлти - Юртарча ферме наьха балха хьалаш вІаштІехьдахара, цар балхацара моральни материальни безам совбаккхара фу ду, социалистически яхь миштa лелаю, доакъарах дикагІа пайда эцара фу ду а хьежа, боахамера кхоачамбоацараш ма хулла сихагІа дІадаха хьажа беза «40 лет Октября» совхоза кулгалхой.

М. МАЛЬСАГОВ,
Назрановски района «Путь Ленина» яхача газета редактора заместитель.

С. МАДАЕВ,
«Грозненский рабочий» газета спец. корр.

М. ХАМАТХАНОВ,
«Сердало» газета спец. корр.

ПАРТЕ ПЛАНАШ — ХАЛКЪА ПЛАНАШ

XXVI СЪЕЗДАГА ЙОЛА КПСС ЦК ПРОЕКТ ЮВЦАШ

ЛоархIаме дараш белгалдоахаш

Укх деношна химикий культура ЦIагIа СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода къахьегамхой хьайийлла партийни собрани хилар. Завода парткома секретара В. И. Савина ль Коммунистически парте XXVI съездага йолча «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» яха доклад йийна а йийца завода коммунисташа, берригача къахьегамхоша проектах бола КПСС ЦК соцам къоабалбеш тIанийцалга белгалдаьккхар партийни собране.

«КПСС XXVI съезда — 26 хьинаре кIира» яхача деннагIа йолча социалистически яхьа юкъе а яха съезда накъайодаш къахьегама доккхий толамаш даьхад завода коллективо. ИттлагIча пятилетка план ханал хьалха — 27 ноябре кхоачашйир химикаша. Планал совгIа 13 миллион сома маьха продукци дIакхаьчай ДаьхенгIа. Иштта толамца кхоачашъяьй укх шера 11 бетта план а. Планал совгIа ехнай 1200 эзар сома продукци. Ерригa хьаьвча продуцех 78,7 процент яр дикала Знак йолаш я. НийсагIча пятилетскаца лоархIам бича укх тIеххьарча пхе шера 27,6 процент дегIаенай къахьегама овсарле. Съезда долча совгIата лаьрхIа из хьелача дийнахьа шоаш кховьча энергоресурсашца болх бергба химикаша.

Къахьегами процессаши оборудовании дегIайоалаяра, арахеца продукци алсамъяккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, халача балхашта механизаци яра тIеерзадь йола лоархIаме организационно-технически мероприятеш отта а яь специалистийн болхлойн творчески шоаца кхоачашбеш я заводе. ИттлагIча пятилетка шерашка балха юкъейийхьай 4 миллион сом совгIа пайда баь йола 100 гарга организационно-технически мероприяти. Иштта изобретателашеи рационализаторашеи еннай 5,7 миллион сом экономически эффект йола 4270 рационализаторски предложени, 100 изобретени.

Цунца цхьана заводе даьза дисараш дукха долга, нийслагIча пятилетскаца лоархIам бича тIеххьарча пхе шера предприяти технически кхы тIа а кийчъяра темпаш кхоачам болаш йоацилга, къахьегама, производственни дисциплина телхаяр дIададьккха доацилга, белгалдаьккхар партийни собране даькъа лоацаш хиннараша.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект могаеш, шоай балхашцара кхоачамбоацараш белгалдоахаш, уж дIадахара де дезараш дувцаш къамаьлаш дир контрольно-измерительни приборий слесара Н. И. Родина, № 15 йолча цеха начальника С. А. Малютина, ремонтно-механически цеха механика В. Н. Богословцева, завода директора Ю. Н. Казюва, кхычар.

Керттерча даькъе къаенначa оборудованена ремонт еш дукха ха йовлга, нах чубаха цIеноши кхоачам хиллал хьалдеш ца хилар бахьан долаш, къьстта нагирхой а ухаш, балхара мах дIаухилга, белгалдьхар цар. Уж кхоачамбоацараш дIа а доахаш, дIахойодача хана къахьегама коллектива практически гIулакх тоаделга, хьалхарча даькъе де дезараштa партийни а боахама а кулгалхой уйла тIаерзаелга партномагара хьадийхар партийни собране.

С. МЯКИНИН.

Лоаман даьгIений торонаш

Вай республика лоамашка 158 эзар гектар совгIа хьайбаш доажаде мегаргдолаш моттигаш я. Царех хьаькъалца пайда эце бIаьш тоннаш бежана а устагIан а дулх даккха йиш кургья. Иштта алсамъяргья шура, тха.

Республикерча хьайбеех дикка дакъа лоамашка леладе йиш я. Укхаза шортта да дика а маьха деза доаца а доакъар. Хьаэцаргья вай, масала, Маккисай яха чIоже. Укхаза геттара дика хьалаш да хьайбаш Iантара дахара. Шера 250—300 ди малх хьежаш доагIа. Лоаман къулбехьарча босеш тIа шортта я буц, хьайбашта меладе хий, цIена фо. Шера мичча хана тIаваха йиш йолаш никъ ба укхаза. Из хьайбаш леладара чIоагIа аьттув болаш гIулакх да.

БIаьш километраш гаьна долча хьайбашта доакъар хьатIаувзачул пайданагIа да доакъар долча Iа даккха хьайбаш дигача. Из кхета а деш, Веденски района Ленина цIерагIча колхоза правлене укх шера 1900 устагIа лоам Iа даккха бита лаьрхIар.

Бакъда, доакъар дар яхаш хьайбаш лоам кьал а дага дIаоттадича гIулакх доалаш дац. Укхаза уйла е езаш дукха хIама да. Жа леладе кошараш ми. Цул совгIа, дукха лоа делхаш, дарз хьенхаш хила тарлу. ТIаккха? Цу дерригача дешай хьалхе а уйла яьй колхоза правлене (колхоза председатель — У. У. Мовсуров).

Специалисташа хьажержий бIарччачи шера жа леладе дикагIа торо йола моттигаш: Казеной, Тунжи-аул, Аре-аул. Уж моттигаш лоаман къулбекъарча босешка лда. Шиннакьа а — Тунжи-аулен Аре-аулен колхозо 1500—1600 устагIа чухошарбола типовой йIайха нохараш хьалъьяй. Иштта жа Iуй тубахарбболаш кхо цIа хьалдаьд. Цул совгIа, Казеное хьалха хиннача цхьан кошара йкэза ремонт яьй. Iа аьттув боацаш доагIе жа мела дусаргдоацаш тIеза а концентрировании а доакъар Iалашдаьд. ХIара моттиге 30—40 тонн йол. 10—12 тонн концентрировании доакъар да.

ХIанзалца Iалашдаьча доакъарах цхьа килограмм йоае езаш хиннаяц. Укх шера Iобаь 1300 Iаьхари 600 цIунтон маьлха босешка хIанзалца дажаш хиннад.

Ноябрь бутт чакхбоаллаш колхоза председатель У. Мовсурови, бригадир А. Исраиловы, сои уж жа долча лоамашка хилар. Къамаьл хилар тха боккхагIболча жа Iуща Б. Абалаевца, М. Магомедовца, М. Хамидовейца. Жа леладераш раьза бар Iулаш Iа даккха лоамашка дитара.

— Жена шортта доакъар, йIайха кошараш, хий да, — йоахар Б. А. Абалаева, — хIаьта хьайбаш леладеча из ма-дий керттера дар. Жа леладерашта кхача, тIадувха лаьрххIа дав барзнъаш, Iай доагIде дахча Iалашдьед.

Лакхе йийцача колхоза опыт хьаэца мегаргья аьнна хет сона лоамарча районий кхьта боахамаши а. Лоаман даьгIенаш хьаькъалца карадерзайой, цох боккха пайда баргба.

ХIанз социалистически яхь а йоаржаь хьинаре къахьегаш ба хьайбаш леладераш шера заданеш кхоачашъяра.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» дувцача КПСС ЦК проекта тIа, ...«Доакъара культурей хьувзьами эрий тIаювлача баьций продуктивности лакхъе» аьннача моттига е дешаш IотIатехача бахьанах хет сона: «Лоаман даьгIенаш ма могга сихагIа карерзаае».

Б. ДИКАЕВ,

НГI Iилма-тохкама ветеринарни станце воккхагIвола Iилман болхло, ветеринарни Iилмай кандидат.

СУРТА ТIА: Маказной яхача даьгIенашка дажаш да Б. Абалаева жа Iул.

Автора сурт.

ГIУЛАКХА ТIА ЛАКХВАР

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара А. ВЛАСОВА запискаш тIера

Талла, парте отчетно-хоржамий кампани дIахьоча, берригa моцу КПСС XXVI съездага хийлуча хана кулгалхочо а чIогIа уйла тIеоза.

Хетаргахьа, из бакъан долаш кIаьдлуургдац вай, довзаш ма дий аьнна хета бакъдар: нах боьза беза яха дешнаш юха а ала. Боьза беза. Цар профессиональни кхетам, хIаранена фу дулургда, оамала белгалонаш а. Из ца хайча хала да, е шIалла а де йиш а яй хьогI, коллектива доал. ТIаккха сага ше вовзар? Кхычарех доахкаш хьайна бIаргаго безам бола гIуланхаш, бакъда йоккхагIча коэффициентаца? Шийх доаллачун чIогIа мах беш воацар кулгалхо вац. Сона деррига а дулургда, со начальник воландаь, яха лакха уйла тIехьале во йолаш хилара кхерам ба.

Дукха ха йоацаш довза мегаргдола шийтайпара къамаьл хилар са К. Л. Исмииловайца. Из мукъаллийтаяр республика кхачан промышленноста министра декхарех. Хеталора шийх боккха тешам беннача саго цIена, партийни хьисапе отрасль цIенхаштта тIехьайисара бахьанех, аппарата шийна чуть хьал унах цIена доацаш оттара бахьанех: вIашн ца тешаш, дегабуаме, Iоттараеш еш хиларах, балхахой берт эгIабеш Iаткъаш мел долчох дувцарг ма дий аьнна дагадар. Бакъда, хала хете а, гуччахьара, дег тIара къамаьл хилиязар. ХIана аьлча терхама юкъмоттиге цо шийн гIулакх, шийн массе а тайпа промышленноста отрасль а ца оттаеш, ше, министр, цхьанне а кхета безам ца хинна, боагIа мах ца беш хинна, ма ярра ца а йовзаш хинна личность оттайир. Цул тIехьагIа ерригача инстанцешка письмош гIоргда шоай служебни положенега хьежжа министрах бокъонца доахка дика гIулакхаш малагIаш да ха дезарех бола балхахой чIогIа бехке беш. ХIаьта тIаккха гучадаьлар «бехке беш» хинна письмош нов. Исмаиловас ше диктовка а еш яздаьлга. Из-м тIехьагIа хургда. ХIаьта хIанзарчоа сий доадаь йолаш санна теттар: «Ай миштед яр? Со лакх ма льярий?».

ХIаьта укхаза дагадехар сова тешам боабаьча кхыча новкъостаца хинна къамаьл. Шийга кхаьчача гIайгIанерча даьхо деткъашар ия, е решени харцахьа я а яханар. Бакъда аргIапара кулгалду болх шийна балар дехар: боккха бене а, кулгалду болх. МугIарерчи болхлочун хьале волаш «наха бIаргаойла эхь хеташ...» хиннавар из. Хьажал малагIа философи я. Отрасла е предприятена доал де ца харах общественни производства хьашташта эс деш хиларах эхь хетац, бакъда кулгалду титул йоацаш хилча «наха бIаргаойта эхь хет».

Шоана гуш ма хиллара, къамаьла хьисап цхьатарра дац. хIаьта маIан цаI да: лакхваьайи — тхона болх беца харах бола бехк а шоашта дIатIаоца. Иштта дагадоацача оагIорахьа деро «лакхвар» яхачун маIан. ХIаьта цIенхаштта уйла а яйт. Нравственни — административни а боаши, тIадиллача гIулакхах болча нравственни бехктонхамах. Саго шийна пайдане йоаца решени ииза гIа а ца эцаш шийн эхьвзело хьехарца тIаьташ хул. Дуккхьал дIаьаргда вай, из тайпа хIама дукха м хилац.

Из тайпа гIулакх дир республике дикка докхача гIулкха тIа хиннача цхьан новкъосто. Ва и вена отставка йийхар. ДагадоххарагIа аьлча, из тайпа хIама къьнара а тIаэцалургдоацаш а хеталу. хIаьта а, сона хетачох, кхьча моллагIча миттеце, дикагIа сегах фу доал хьагойт цо. Вай хьдда хIанз дувцачох аьлча цу саго из фу бахьанаш доаш ду кхетадеш дацар. ГIулакх тешнаме леладора цо. Iаяха цIенхашта цунгара хьадеха хIама а дацар. Бакъдар аьлча болх дукхагIа хулаш а боатIар бехктонхама ай а лоре... ХIаьта ер дар гучадьннар. ДукхагIа хула болх шийта булургбий хьожаш уйла еш хиннав из. хIаьта гIулакх цу балхаца дистача укхан пайда боалаш хиннадац. Иштта аьла а аьлар: «ДIабохьалургбац. Нах Iехабе магац сона. ХIаьта се а».

Вайна, партийни болхлошта, нийслу ваьха балхаца дувзадения вIалла а дага доаца, цхьайсача хана чоалхане дола хьалаш. Болх берах жоп деха володелта хьога летть слабиедн во а. средстваш тоьаш, лакхе латта организацеш производства а коллектива а хьаштанка хьажац яхаш. Берригаш а бехке ба. хIаьта ер, бехктонхамера болхлю, бехие воаца шийн са дохнар хиле дIеотт. ХIаьта цо ше лора а ву. ХIаьта лорадер фуд? Общественни хьашташ? ВIалла тара а дац. Лорадер ше ма, шийн хьашимал да. Цу тIера хьа мел йоагIа совленаш а йолаш. Оалаш ма хиллара, цкъа, «номенклатурни орбита» юкъеваха, тIаккха цу юкъера хIанз ше варгва аьнна хеташ а вац.

Са безам боацар наьха чоалхане гIайгIаш цхьалха яха. ТIаккха отставка йийха новкъост а уж эмоциональни уйлаш йоацаш мича вар. Цу тIа а дукха ха яха а, хIаравар санна шийн сий лоаттаде ца гIерташ а вацар. ХIаьта а отставке ваха лаьрхIар ше. ХIаьта сона хетачох, бахьан вож санна дар: наха бIаргаойта эхь хет. Аллха цхьа башхало мара йоацаш, укханна эхь-задело, сага вокхагIволча судахочо, йиш хилийтацар гIулакха тIа ва... сара дукха килоззалеш уттае, маьнара хила.

Дог цIена хиларо шийтахьа воахк, хIаьта цхьайолча хана къахетаме хулийт. Цу сагаца чIогIа хиина хила мег тхо: геттар тIехьаюсаш хиннача совхозе директор гIо аьлар. ТIаккха гIайгIане хинна цун юкъ сийрда миштa яьлар яйнаиларе ховргдар шоана. Цох теш! Цо цига болх бу Iаяха дукха ха яц, бакъда боахам боваргбоацаш хувцабеннаб. Совхоз чIогIъеннай, коллективера моральни хьал хувцаденнад. Хьалха хинна хIама бе-башха ца хетарах дог эккхараш (боахам беха хиларо, шийн доалахьарча цIагIа а санна, гIадвахар дагадоххийтац) метта дIаэттар берригаш а хIаравар а къахьегамах бух соцдаш хьахур фуд ха чIогIа хьаштдолаш хилар. ХIаьта из толамга вуга эгара кийсагIа дола дIоагIа да. Коллективана керте оттаваьча сага беш бола эгара боккхагIбола мах а ба.

Сайна ховшшехьа а дувц аз из дош сел ма дарра. Из хьадага лаьца дац. Цхьабакъда, этически хьисапагIа тайпан цIи лакха лацар сона. Из кхьметтел ше морг кхы ца хиларах а доацаш, духхьал цу гIулакха шийн сийн дикалга чIогIа лорaеш волча кулгалхочун образец бIаргагуйдаь да. Кхетадераш кулгалхочун гIулакхаш доаза хьожача хана белгала ца хила а мег. Мичча бесса дале а, официальни характеристикаш тIара уж корадоагIаргдац. Хилча бакъахьа дале а. Духхьал цу гIулакхаша белгал ма доаккхий сага а цо леладечун а нравственни маIан. Сий долаш волча саго, цхьан хана иштта оалаш хинна ма хиллара, гIулакх а цу бустамга хьежжа леладу. Партийни советски болхлой эгара хьалхара кадрови подразделени вIашагIйоахкача хана Владимир Ильич Ленина чIогIа йоахкоэ яьй царех доахкача сага гIулакхий цу оагIон. Юха а, Iоешаргья вай, масала, цун тIеххьара статьянна письмош — мел дукха за цига вай аппарата миштa царгъя бокъонца йола «адамий оацда материал», миштa лохерг а ба, хьал а кхебергба царна хьалхара дош даан мегаргдолаш, мел хала тIаккхачарах мукIарал де кхераргбоаца. ЦIенхаштта лаьрхIа хIама кхоачашдара цхьаннa а къовсамах кхераргбоацаш бола болхлой яхаш дола хьаьнъале хьехамаш.

Казенни чиновник хила йиш яц партийни сий леладеш вола саг. Из хьинар айдале хIама деш хул, кхьметтел цкъаза гIалат вуьле а.

ДагадоххарагIа аьлча, цу тайпара болхлой дукхагIча лаьккъе со аьначара йоацаш эхь хеттал чIогIа юхьа тIа цIел йоагIаш а юлаваргвоацаш кура а хул. Цхьабараш бIаргашта хьалхашка кхеташ хул шоаш эйтар дукха е моаршал хоатташ шоашихьа корта мукъагIа тассар дог доахаш. хIаьта е вожаш, юхабаргбоацаш бараш, шоаш кIордабар кхераш, дувргбоацачахьа таIа гIерташ хул. Цхьабараш лоадам боацача хIамах доккха дош де гIерт шоаш наьха санна къахьегаш лелилгеи юха а шоаш эйтеи дагахьа. Тькха хьо фу де воал, иштта цара къар ца лучар цхьанцаберашта хетадолийт: шийн хур деш ва из, дий хьона, гIулакххах дог лацаш. ДукхагIча хана шийн гIулакх вIашагIтIехьадаккхара мара кхы хIаман еш йоакхо еце а. ХIаьта воахар, «кхабаргбоацараша», шоаш кIорда а байтац, новкъостал дехаш хьеста а дац. Бокъалдар аьлча, сона дукха беза укхамо бола болхлой. Царна вастаьла мара вIашагIкхетталга хилац, цхьабакъда, хIара вIашагIа массаза кхет дег чу дика уйла юхе а ют. ХIана аьлча хьайга летгъаш дехар деши вола саг хетац хьона хьайх, къамаьла цхьатарра вола доаьъошхо мара. Цхьана уйлаю моллагIа долча деша, цхьана лох на нийсагIа къоастадергдола ниц. Цкъа бехк баккха санна аьлар аз А. А. Опришкога, «Промавтоматика» яхача Iилма-производственни объединение генеральни директорга: сатийна Iеш ва хьо-м Александр Алексеевич, обкоме хьачу а оттац, новкъостал а дехац. Цо цIаьхха велангъеша бIаргаш а тоIадаь, тIаккха цIенхаштта аьлар: нагахьа санна вIаштIехьа мел доала хIамаш летгъаде со воладойя, тIаккха балхара дIаванкха веза за кхьчай — лоархIа ца велта да.

ТIаккха дага дехар сона, цу тайпара къамаьл хеза хиннига. Цхьабакъда, лаьрххIа деча непара. Дукха ха йоацаш вела хиннача цхьанне дешнашта тара ма дий из-м. «Со вац нах Iехабе йиш йолаш...». Дего витац! Александр Алексеевича мел хала хиннад хов сона. Къьст-къьстача кхаь подразделенех вIашагIъеллар объединени. Цу цхьан хIамо а йоккхий халонаш тIаккхоачайора. Организацини даькъе санна, иштта, къьстта лоархIаме дар, психологически дакъе а. ХIара подразделени административни а юридически а хьалашта ше-ше яр. ХIанз цу нах а воахах а яьннай. Дукха шераш хьалхагIа дена хьахина производственни а шошоай а бувзамаш госсадеинадар нахэ юкъе, оамалаш а обычеш а хиннаяр. Царна а белгалара хувцамаш хила дезаш дар. Бакъда, профессиональни куралах дувца хала да, хIана аьлча дIабувлаш а хьабувлаш а 20 процент совгIа болхлой хувцалора. Иштта цу бекъабеначa нахах хьае езаш яр барт тайпа, лерхIар цаI хиларца кхотаенна бIарчча цхьа коллектив. Цу хана дена дикъ шу дIадахад. Дукха ха а яц. Наьха санна хьинар дола коллектива вIашагIйоллара технологех дувна оттаргвац со. Таханарча цун гIулакхех мара аргдац аз. Объединене цкъан ахазаен кIезигьаьй продукце керттера образецаш кийчъяргеи хьаргеи дIайола ха. КПСС XXVI съезда сийна коллективо декхартIайиъад кхы тIа а ялх миллион сома маьха изделеш арахеца. Кадраш хувцаялар хIанз процентаца кустам а доалаш, юкъ-юкъера дIа бийина нах мара боацаш да. ХIаьта а, ца аьлча Iелургвац со Опришках доаллача керттерча гIулакхах. Вешта, иштта парткома секретарах Безлихотный Игорь Анатольевичех доаллачох а. Из да наьха дегашка, кхетамга, эхьвзелга хьажар. БелгалагIа йола оагIув. Объединени вIашагIйоллаш хинна хала процесс йодача хана а тIехьа хьайир укхаза коммунистически нравственноста проблемах йола семинар. ХIанз цига занятешка ухаш хIара кхоалагIа вола болхло ва. Дувца эший сатем боацача цу шин коммунисто сага, коллектива нравственни потенциала мел лоархIам бу а цар хьегача къих мел бериат доал а.

Доацар аргдац аз, кадраш хьахаржар — хала гIулакх. Сагах дувцача, цкъаза цаI шоллагIчоа дукьала доача, тайп-тайпарча хабарашка ладувгIа дезаш хул. ХIаьта цу дерригача хабарех цхьа содам бе беза. Укх тайпара аргументаш тIехьхе юешаш а хул: аьнача дош долаш, шиш болаш саг ва. Цхьан хана уж гIулакхаш дар мотт сона Ч. Э. Мулигов «Предгорный» совхоза директоралла хьожавеча хана ларде даьцараш. Бакъда, нагахьа санна долаш дар гучахьа дIаальчe, на шийн деша да хилар нийса дале а дене а шийна дагадеххар дар мара кхы хIама дацар. Приусадебни участнашкара лаьттан шийна дига ма дехииге а дIадоахар нахагара. Гражданаш латтъар. Цунга аьлар: хьай хьаштдар де ца гIерта. Теркал дацар. Волклошпен специалисташпен къамаьл деча хана гIар аййора, дешаш кура дар. Наьха дог лелхар балхах, боахаш, тишлуш латтар, декхарейн дукхагIа хьерчар. Юххера а «шийн де да да» вола кулгалхо дIаваьккхар. Раьза хилазар: сен дукъа? Юха а летгъа волавелар, кадрашца а цунца шийца а нийса доаца гIулакх леладу яхаш. Боахам бохабар цунга хьаттача, из башха лоархIаме а дац. Цхьабакъда, гIулакх-м кхьметтел цхьан Мулигоех латташ а дац. Цхьан шера вьгIа а ца Iеш, цун директоралла вагIа миштa вIаштIехьдьннад яхаш ма дий дувцар-м. Парте райком миштa Iийнай кулгалхочун болх цунна ца ховлга а самодурство цунах йоалллига а ца эувш. Гуш хоьш хиналц аьлча байтдац. Цу цхьан хана из лоравеш а хиннай. ДукхагIча даькъе Мулигов мифически Янус санна ши юхь йолаш хиннадаь: цаI шоайцига, совхозен — аьла санна доал делга дезаш, — шоллагIъяр лакхе латтача хьакимашта хьалхашкеи — несел деши корта бетташи. Халахете а, уж гIулакхаш доахкаш бола нах кIезига нийслац. хIаьта ши юхь ярашца бокъонца бола къовсам лоаттабе тхо хIанз а Iомаденнадац. МукIарал ца дича далац, хIаьта а бIаргаш дIадувшаде мегаргдац то-товр дувцаш, несел леладеш болча цхьаццабарашта кулгалхочун гIанда тIа багIа дукхаза а новкъостал деш хилара. Цу тайпара болхлой шоай сий теркалдеш ба аьнна хетац сона. Цу деша маIанга кIоарта хьакарга диллача.

Массе хана а йоакхо йой теш вай партийни болхлой аллха гIулакхах кхеташ творческий саг хилийтара аь ца Iеш эгара дикагIа дола сага гIулакхаш доахкаш, политически сахетам болаш, шийна нах тIехьа баха, шин духьа дувцаши несел де гIерташи бола нах юхатохаш вола саг хьаьара а? Сов каст-каста леладой теш вай кадраш хьаьъоастаелга чоалхане боацача бустамагIа? Инженер е агроном, организаторски балха опыт йолаш ва — хIаьта геттара дика да-кх! Ма дарра аьлча, халкъа боахама специалисташ партийни советски кулгалдара балхашна хьежабелга нийса хилар дизаз бакъхинна хьаттад. Бакъда, теркал ца деш дита йиш йоацаш да цхьа лоархIаме хIама: фу саг ва из политически кулгалхо санна лаьрхIача? Из-м хьахургдар — политик а воспитатель а хьахургвар, оал. Опыто хьахьоахкар арга аз: массе хана хьахилац.

Цхьабакъда, шоллагIа оагIув а я медала: гуманитарни профессей еикалаш болх булургболаш хиларах кIезиг — дукха ца тешнига. Уж идеологически балха тIа баллийтара цхьаннка а духьала хилац, бакъда цу тайпарча сага, арга вай, парте районни комитета хьалхарча секретара пост яла еза аьлча цу сахьате шено гучабоал гIулакх дIадахьа могаргдий-теш, пропагандист, миччa бесса вале а практик мичаь...

Цхьан хана тхона дагадехар парте Назрановски райкома хьалхарча секретаралла обкома препагандан агитацен отдела болхло, оалаш ма хиллара, «цIена идеолог» А. А. Мякиев коржилга могаде. Дуккха новкъостий цу хана шек бувлаш бар: ховргдий-теш, специалист мича из. ХIама хургдац цох. ХIаьта а «ца кхераш» могаяро, из вахийтар халагIа йолча, дукхача шерашка дерригача хьокхамашта хIана яц аьнна республика сводкашка эгара тIехьа латташ хиннача районе.

Мякиева аьттув баланзар Iа бирса хилар, аьхк йокъал эттар. Каст-каста водар со из волча. Указанеш яла водацар (белгалде доагIа, цхьаболча новкъосташа моллагIча бахьанагIа камаьрша дIателача кулгалдара указанеша тувла цу саг) дег тIара къамаьла де. Халача хана цун дог айде водар. Са-сайца уйла йора: атта гIулакх кхаьчадац хьога. Лоалургдий-хьогI хьога, новкъост секретарь?

Лоаделар, дика а лоалуш! Ялат дика даьккхар. Хьайбаш гIел ца луш Iаьгара дахар. Кхетадеш да, из маха кхаргIдаьнна хIама долга. Бакъда, белгалдоаьйх аз, духьаьйх цу наха, хьалхагIа хиннача партийни болхлоша аьхачох къахьегара тIера боацаш хиннача наха. ДукхагIа аьттув болаш хиннача шерашка! ТIаккха цIаьхха... Цу тайпара яра голаш еттача моттигашка кхычахьарчул дикагIа хьагучайоал партийни болхлочун оамал, шийн лоархIам цо кхетабеш хилар. Мякиева низ бацар, хьалха беш хиннача тайпара, бирса решенеш а яцар, нах тешабора, цар дагарадар ха гIертар. Дог цIена хилар наха кхеталир. Нах халонашта аллха духхьал этта ца Iеш кIетало а йоаккхаш карна кIалхара баьлар.

ГIулакхага хьежача райкома секретара хьега дезачаьа хьегац къа аьнна хетадала тарлора. Боахамий кулгалхой теркам берий учреждениеш, школаш, поликлиникаш, клубаш хьалъяркI тIаберзабир. ДоагIар чIоагIа хьадех. Доаха бахьанаш хьатIаэцац, бе-башха ца хеташ, тесса гIулакх леладелга лоаш вац. Шин шера цу тайпара объекташ юрташка кIезига хьалъьйнц. ВIаргагуш хувцалуш латт юртий социальни сибат. Района а экономически сибат а оалангара дена хувцаденнад. Республикански сводкашка эгара тIехьара ярашa хинна из хьйда хьалхашкахьа йоалелар. Шин шера, хьалха ланза дисар кхоачашдаь ца Iеш бIубенна дерригача хьохкамашта пхе шера план кхоачашъяргахьа йода. Хувцалу директораш, парторгаш, бригадираш, специалисташ, мугIарера къахьегамхой. Царна гу партийни комитето мел леладу гIулакхаш балха а наха юкъерча гIулакхашка а динача аьттув баргбола хьал хьадара. Къахьегача сага эшарий йоакхо яра тIадерзадаь долга. ХIаьта болх а боккхача безамцеи творчески хьинар айдаьи бу.

Дувцар инженерни агрономически дешар дийшача партийни болхлой аз хам ца беш санна кхетадайта лацар сона. Белгалдоаьйх аз, со се а ца образованега диллача инженер. Из дувц аз вайх, партийни болхлоех, хIаравар шийн чурча чулоацамга диллача хила везаш ва а ва Iалаьмате чоелхаечa адамий синой, адамашта юкъерча гIулакхий инженер. Долче. гIулакх профессех доаллаш дац, сагах шийх, оалаш ма хиллара, цун политически интеллектах латташ да. Общественни Iилмий Академе кIоарга дешар дийша волча цу «цIенача идеолога» Мякиева дикка нийса къестаю экономически проблемаш, хIана аьлча шийна гонахьа баьхаб цо дийша бола дукха специалисташ, хов цуний цар Iомадаьр общественни производство дегIайоалаяра пайда баргболча оагIорахьа балха юкъе доаладайта. Бакъда болаш ба, масала, кхаш леладара технологи дика а хоьш юртбоахама производства эффективность геттара лоха йолаш бараш а. Укхазара хьадолалуш дац. Теш Iоттар еш оалаш дола цкъа сона хезар. «Тха вац райкома секретарь, тха ва райкома керттера агроном...».

Партийни болхло — из хоьш ма хиллара аллха професси е должность хинна Iац. Из — сага дег тIара тайпа гIулакх. Iилманца, техникаца, доал дарца дувзаденна дешаш кIоарга довзаш хила веза из. Бакъда, цул совгIа педагог, социолог, психолог хилазза а варгвац. Из доацаш партийни болхло хила йиш яц. ХIана аьлча цун балха керттера гIулакх — саг. Цу тайпара уйла чакхъюэл Леонид Ильич Брежнева белхашка, цун дуккхача къамаьлашка. Дукха ха йоацаш КПСС ЦК октябрьски Пленуме цо цIаьхха а белгалдаьккхар: «Сага терво елгеи йоакхо елгеи чулоацаш хила еза партийни, советски, боахама органий балха стиль... Цу тайпара хила беза хIара кулгалхочун болх — воккхачун а зIамигчун а».

ХIаьта партийни болхочун бар къьстта а. Телефона тIа хайна ма натIа, сводкаш хьагулъелгеи механизмаш дIа-юха еъьалгеи санна дола балха декхарца доагIаш доала диспетчера гIулакх хьайна хьатIа ма ийде. Инструктора, отдела заведующе е парткома секретара декхарашца доагIаш дац из. Наха юкъе хила, цар хьашташ довза. Юрта бахи йоацалга, тика бIаргчача денoшка чIега хьа ца боккхаш къайла латтилга хьайна гучадаьна дале, баха хулийтилга а тика лерттIа болх белга а Iалашде. Масала, Сальсана юрта бахача наха кхычахьара хьатIаккхухьача хих тумаш телилга, хIаьта коммунальни боахама министерства бехктонхамеча новкъостана цига болх беш водопровод хилар шоай спискашта юкъедихьалга хье хоьш вале, къахьегамхой Iехабахарах партийни бехктохаме оза уж. Уйла еш хилалаь цу тайпара дола хий доаца хьал цу цхьан юрта хинна ца Iелга. ХIаьта миштa Iалашбу нах Iай доагорца, цар доалахьара хьайбаш доаъорца? Автобусни остановкашка хIара Iурра Iалаьмате дукха нах хIана гуллу, цу цхьан ханна паркашка рейсагIа ара ца йоалаш машинаш хIана юс? Нагахьа санна замечанеш йича цхьаьар хIама ца деш вусе — болхлой собрани гул а йий, наха хьалхашка жоп далийта цу е кхьча формалистага.

Аз дийца масалаш вахарера да. Уж шоай масштабашка диллача доккхий ца хета а тарлу, бакъда, наха чIогIа Iаткъам-м да. Вай нагий оалача цу гIулакхаша сага бите новкъарленаш ю, цар безам эккхийт, зене къамаьлаш доаржаду. ХIаьта из юкъарчал доацаш производства гIулакхашта Iатть. Социологаша яхачох, масала, транспорт ярга дукха хьийжачеи цунна тIаховча хана дукха нах хилчеи сага къахьегама овсарле 10—15 процент лохлу. ХIаьта цунна цхьадола вахаре хула «нагий гIулакхаш» тIатехача хьахул эмоциональни ца тоамаш хиларца дош долча сага хьинара вIаьига йоаца резерва. Иштта уж нагий гIулакхаш социальни проблема хинна дIаоттарга кIоач, хIаьта из кхетадеш воацар сага чуоаллачунга кхоачаргвац. хIаьта наха шийн сий дарга догдоахилга хила йиш яц цун.

Партийни белхо цхьанни кхьча тайпарчо лойя а ла йиш яц гIулакхах дог лазаш боацараш. Из болх беш бола новкъостий доагаш дегаш, хIаман чIогIа тIаккхуаш хила беза. Партийни вожахах наха лерхI идейно чIогIIенна, нравственно дог-цIена, нахаца Iимерза, тIах аьна гIулакхах ка йоалаш вола саг. Из дерригa цунна эшаш да. Уж дика хIамаш хьайх ца доахке нахагара из хьадеха бокъо йоацаш вус хьо. ХIаьта декхрийла-м ва. ХIана аьлча дуийхача боахамий кулгалхоех чIагIъенна йоахкаш я администратора, технократа оамалаш. Цхьаболча юртбоахама объединене директорга Iа, план кхоачашъелга миштa лел, аьнна дIахоатте набарах веладехьа цо цифраща хьалвузарга хьо. ХIаьта хаттал цунга мел дезалаш бе леладеш етт боацаши городе шура яь дIаухаши, цецваргва, ай фу дувц оаш, из сога доагIаш мичадI аьнна. ДIахьажал гIулакх миштa нийслу: производственни даькъе нах цун кара ба, хIаьта цар вахара гIулакхаш бахьан бола бехктонхам дуниача едрестаишта дIа-юха бийнъяб. Цу тайпара дар хила а за йиш йолаш е дац. Боазам лелабераш нах списнех а ца боазаш, балха тIа а хIаьта боккъонца хIара декхарча цар вахаре а бовзаргболаш тIаберзабе беза, кхьметтел эше из царгара хьа а дехаш. Кхьчаргара партийни гIулакх тешаме леладелгеи цIена хулгеи хьадехаш вале саг ше а хила веза уж дика хIамаш шийх доахкаш. Хиловзал нахац а гуш дисац. Из аз иштта ях партийни болхлошта юкъе а нравственни нормаш кхоачашъелга кхычаргара чIогIа хьадехаш вале а ше кхьча тайпа вахар леладер юкъ-юкъе нийслуш воландаь.

Партийни съезд гарга гIертача хана вай аллха экономически балха кхогаш ях Iац. Из нравственни мах бара а бехктокхаме ха я. ХIаьта хIанз эгара дикагIа йола ха я ленински хьисапе кадрашкара дIадехарашка хьежжа вай кулгалхошка, берригача коммунисташка хьажар. ХIаьта цар гIулакхах каллагра, политически боарамга хьежжа ца Iеш уж нравственни дегIабахнарга а.

Керарча шера 14 декабрера «Советская Россия» яха газет.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

ЯХЬО ТОЛАМГА КХУВЛ

КПСС XXVI съездага болхаш дикка толамаш даьхад Ачхой-Мартановски района къахьегамхоша. Съезда хьалхара яхь дIайолаьча «Новосельский» совхоза коллективо, 22 производственни бригада, 500 болхлочо 1980 шера ноябре кхоачашъьй пхе шера задани.

Райово кхоачаш а тIехкхоачаш а яй паччахьалкхенга юртбоахама продукташ йоалкара иттлагIча пятилетка план. Пхе шера хьальльй 800 бежана лаьрхIа хьайбаш комплекса ш. 32,5 км. наькъаш, пах юкъерен цаI бархI шереи дешара школаш, кхоъ культура цIа, профтехучилища, кхоъ комплексни приемни пункт, 5000 кв. метр наха тубаха цIенош. Район кхоза котъаьнна хиннай Ерригсоюзни Ерригроссийски социалистически яхье.

ХIанз парте съезда назъедала кийчлуш бокъха организаторски, политически кхетама болх бу халкъа депутатай Ачхой-Мартановски районни Совета исполнительни комитето. Цу хьакъехьа райисполкома председатела Ш. А. Мукаева баьча хоамага ла а дийгIа НГIАССР Министрий Совето белгалдир, социалистически яхьа, планаши социалистически декхараши кхоачашдара дешаш дувц Совета сесешкеи исполкома заседанешкеи. Дукха маьхе гIулакхаш дIадоладераш, яхьа сийт лотаберан халкъа депутаташ ба. НийсагIча пятилетка шерашка районни юртий Советий 39 депутата еннай СССР орденаши медалаши.

Цунна цхьана НГIАССР Министрий Совето белгалдир, районe хIанз а тоьъам болаш бац хIаман кхом бара, къахьегама овсарле айъра, чура торонаш гучаяхара, бахача наха гIулакх делга тоадара тIаберзабаь болх. Райисполкомо хIанз а мела айбу планаши социалистически декхараши кхоачашдарах бахача наха торгови, бытовой, культурни, коммунальни гIулакхаш делга тоадарах, къахьегамхой предложенешкеи заявленешкеи шийн хаинахьа хьажарах бола отделий, управлений, юртий Советий исполкомий бехктохам. «Бамутский», «Овощевод» яхача совхозаша, района цхьайолча предприятешеи организацешеи Iалашдаьдац 1980 шера а бIарччача пятилетка а планаши тIанйца декхараши кхоачашдела.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето Ачхой-Мартановски районни Совета исполком декхарийла йир района предприятейи организацейи коллективашка съезда хьалхара социалистически яхь дегIайоалаяра кхы а хьинарегIа гIо де.

Район экономически, социальни дегIайоалаяра комплексни планаш кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара болх кхы а чIогIагIа бара, производства эффективность лакхъелга, торговли, бахача наха социально-культурни коммунально-бытовой гIулакхаш делга, плановн заданеш чакхъяхара, хержархой наказаш кхоачашдара, правопорядок, паччахьалкхенни къахьегамеи дисциплини чIоагIъяра тIахьожам лоаттабелга тоадара хадданза теркам тIаахийта.

Министрий Совето республика ерригача районни городской советий исполкомашта тIадиллар КПСС XXVI съезда сийна социалистически яхь йоаржаеча а дIахьоча а юртийн поселкови Советаша, цар исполкомаша кхы а хьинарегIа дакъа лоацилга Iалашдар. Патриотически гIулакхаш на могга хьаллацар, дикагIйола опыт шийн хаинахьа хьагульяр а дIайоаржаяр а, яхьа баьннарашта шоай декхараш толаме кхоачашдара хиланза даргдоаца хьалаш хьйколлар, яхье котбаьннарашта моральни материальни совгIаташ дара ерригача формаех шерра пайда эцилга.

Грозненски района «Молочный № 1» яхача совхозо пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачаш ца ю массехк шу дар. Укх шера гучадаьлар тхона къахьегам дерттIа вIаштIехьбаьккхача декхараш толамца кхоачашде йиш йолга. Бакъда, иттлагIча пятилетка тIеххьарча шера толам баккхара кIеанга къахьега дезаннар тха хьайбаш леладерий, болхлой, специалистий. Из лоархIаме дош къоастадеча цхьаккха сиг юстара латтанзар.

ХIанз пачхьалкхенга оаха еккача шурах 50 процент доахан даьгIенашка ладихьад № 2 йолча бригадо. Цун кулгалдеш ва балха опыт йола къахьегама ветеран Джавбатыров ГIапур. ХIара кхоабача Iаттагара 1800 килограмм шура яккха езача укхаза 1832 килограмм яьккхай. Бригада коллективо дош деннад шера план 26 декабре кхоачашъе.

Хьайбай продукци алсамйоаккхача хьонхам а телаш хьинаре къахьегаш ба С. Азимова, З. Магомадова, А. Вахаригова, М. Захнева, Е. Селсанова санна бола доярказ. Цар хIара бетта-бетта кхоачашъю плеваши тIаийца социалистически декхараши.

МАССАДОЛЧУН ТЕРКО ЕШ

жаш долча хана лькхай. Оттаьча баьццарча конвейерах хьайбаш леладераша биззa пайда ийнар. Доахан деннен буси доежадора, шиъ ханнахьа хий меладора. Хьайбашта гIулакх мишта ду хьожаш бар специалисташ.

Боахамо пачхьалкхенга йоххача шурах 90 процент хьалхарча сортах я. Шурийна хьалхара обработка ю яз хьайнйеча пункте. Дика болх бу цу пункта коллективо. Цунна керте латт шурий гIулакх дика довзаш вола специалист коммунист Асухаиов Махьмад.

Хьинар айденна къахьег оаха укх деношка. Доккхийча къахьегама совгIаташца лаьъадаха дага да тхо вай хьамсарча партe XXVI съезда. Балха овсарле лакхъергйола моллагIа метод, цхьаргчоа хайра лоархIам болаш йай-хьогI яз дьико хета а, беррига специалисташ вIашагI е кхийта юш. Укхаза тхона чIоагIа новкъостал ду партийни, профсоюзни, комсомольски активисташа. Детташ дола доахан леладеча хIара Iулана тIачIоагIбаьб парткома, профсоюза болхлой комитета членаш.

Бакъда, хIанз а хьалха да деькха толамаш дувца, хIаьта а районе тIехьадусача боахамех тхоаш хургдоацилга хов тхона. Пачхьалкхенга шура йолхара укх шера план 2850 тонн я, хIаьта оаха йохка лерхI 2855 тонн. Иштта планал дикка совгIа дохкаргда оаха дулх а.

Таханарча дийнахьа тха боахаме 2650 бежан да, планагIа хила дезар 2600 мара доацача. Царех 1853 етт ба.

Хьайбай продукци алсамъяккхара чIоагIа лоархIаме да уж Iангара дахара кийчвала везача бесса кийчлулга. Из кхета а деш, оаха дикка ремонт яьй хьайбаш лоаттадача помещенешта. Оттаьча ханал хьалха тоаяь даьлар тхо тхоай мел йола ферма. Цул совгIа керда родильни отделени а хьалъяьй оаха.

Хьайбашта доакъар Iалашдара бригада вIашагIъелляр тха совхозе. Къахьегам дерттIа вIаштIехьа а баьккха хьинаре болх бир бригада членаша. Укх шера планагIа 1400 тонн йол Iалашъе езаш дар. Цу боарам тIа кхоачаш Iалашъяьй из. Ча а планал дикка совгIа Iалашдаьд оаха. Силос планагIе диллача 80 процент мара Iалашъяьяц. ХIаьта а цох а кхоачам бе хьожаргда тхо. Хьайбашта силоса метта оаха кхыдола доакъар тел — жом, кабуц. Iалашдаь доакъар дикалга диллача II-ча классел лохагIа дац.

Хьайбай продукци алсамъяккхара иштта лоархIам болаш да кулгалду юкъера звенох йола кадраш йоаггIача бесса дIакийсъелга. Таханарча дийнахьа тха мел йолча звеноштa кулгалдеш ба шоашта хьалхашка латтача декхарех кхеташ бола нах.

Шура йохкара пачхьалкхен план кхоачашъеча къаьстта доккха дакъа юкъе Скотникашта юкъе дикагIа къахьегаш ба Марпьянов Алексей, Токаев Джуинд, Лабазанов Сайди, Бурашев Джумабек.

Хьайбаш леладеча хала мел долча балхашта механизаци яьй. Хьайбашта оттаьча рационагIа доагIача бесса доакъар ду.

Идейно - политически боарам лакха болаш социалистически яхь йоаржаьй. Хьайбаш леладерий морально а материально а безам совбоаккх а р г б о л а ш хьалаш къоастадаьд. Пхе дийнахьа, пхьан бетта де дезар белгалдаьккхад, итогашка ший хая-ханнахьа хьож. ХIара квартал чакхъяьлча долрашта, скотникашта пар дIачуеннача шурий дикалга а дукхалга а хьежжа премеш лу.

Керттерча гIулакхех цаI хинна а хиннад. хIана а де хьайбаш леладерий вахара а быта а хьалаш товделга. Совхоза администраце, болхлой комитето хьайбаш леладечарна хьалхарча аргIагIа лу нах чIоагIа эшаш а хоатташ а дола товараш. Шурий комплекс йолча бытови цIенош да, дика кийчъяьй цIе уголок. Къахьегама хьалхалаттачар опыт массанена дIайовзийт.

Варт тайна а хьинар долаш а йолча тха коллективо де мел дезар дерга пятилетка тIеххьарча шера пачхьалкхен планаши тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара. Кхы лаьгI ца белийташ болх дIаболабергба II-ча пятилетка хьалхарча квартале а.

Цунца цхьана белгалаккха деза боахаме хIана а къоаста ца деш дукха деш дола. Масала, боахаме 7000 хьакха я, планагIа 6000 мара йоацача. Уж лелое фермаш тоъаш яц. ХIанз сихденна реконструкци еш доакк тхо хьайбаш леладеча цхьан фермана, цох свинарник ергъя оаха. Из болх хIанзлехьа бия даьина хургдар тхо гIишлон материалаш тоъаш яларе.

Кхоабача цхьан Iаттагара йоаккхар лаьрхIача йоаккхаш йола шура а тоъам баьIе йиш йолаш яц. Шура алсамъяккхара болх бе йоладалийта еза брикитированни доакъар лу цех. Цу гIулакха де дезаш дараш дукха балхаш дац. Уж тIехьа ца доахаш даь даха деза.

Хьайбаш леладеча кадрай дош къоастадара дарка чубаха цIенош хьалде деза.

Уж а кхыдола а дешеш къоастадара тIайнирза я совхоза администраци, партком, специалисташ, беррига а болхлой. Шеко яц тха совхоза ерриге а коллектив цхьана сарцагIъяьяна, шийна хьалхашка латта декхараш кхоачаш е дав, КПСС XXVI съезда сийленца вайъагIоргхилара.

Л. ЯНБЕКОВА,
совхоза керттера зоотехник.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума
У К А З

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежна дукхача шерашка цIена къахьегарах къахьегама карагIдаьнача гIулакхий хан беша СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль йойла

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ
Къулбаседа-Кавказски военни округа бытовой гIулакхаш деча комбинате гIолла:

Лутфуллина Фаттуль Сабировнана — баркъай халандровщицана.
Майжолу Таисия Матвеевнана — склада заведующена.
Полторацкая Елена Семеновнана — йоккхагIйолча бухгалтера.

«Космос» яхача кинотеатре гIолла:

Калугина Татьяна Николаевнана — контролера.

«Госкомсельхозтехника» Нохч-ГIалгIай дIа-юха лелача механизированни колонне гIолла:

Байбарцева Галина Георгиевнана — йоккхагIйолча инспектора.

Грозненски горисполкома коммунальни боахама управлене гостиничн боахама объединене гIолла:

Баганова Клавдия Григорьевнана — кассира.
Безброж Михаил Соломоновича — парикмахера.
Борщевская Лидия Николаевнана — пенсионеркана.
Иванова Анна Михайловнана — пенсионеркана.
Кальякова Клавдия Федоровнана — пенсионеркана.
Лапкина Мария Кузьминичнана — горничнена.
Поздынеева Валентина Ивановнена — дежурнена.
Тепловодская Валентина Павловнана — йоккхагIйолча горничнена.
Шульгина Мария Васильевнана — кассира.
Шевченко Мария Яковлевнана — кассира.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

«Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производственни мебельни дахчах хIамаш еча объединене гIолла:

Баранова Анна Павловнана — шлифовщицана.
Емельянова Анастасия Ивановнана — отделочницана.
Леонгард Валентина Сергеевнана — пенсионеркана.
Пещерова Мария Васильевнана — наборщицана.
Ледоницкая Екатерина Александровнана — инженера.
Худобакшиева Евгения Анохоевнана — пенсионеркана.
Янова Екатерина Дмитриевнана — клеевара.

Промыслови геофизика специальни конструкторско-технологически бюро гIолла:

Василейко Анатолий Кирилловича — электросварщика.

«Союзавтоматстром» яхача производственни объединене Грозненски опытно-экспериментальни заводе гIолла:

Уварова Агриппина Анисимовнана — маляра.

№ 8 йолча городской больнице гIолла:

Волкова Екатерина Уваровнана — медсестрана.
Тарасенко Любовь Захаровнана — медсестрана.
Полещук Зенфира Ивановнана — медсестрана.
Дигоева Анна Петровнана — медсестрана.
Петракова Мария Алексеевнана — санитаркана.

«Грознефть» объединене технологически транспорта Грозненски управлене гIолла:

Казанцев Федор Максимовича — пенсионера.

«Трансмаш» яхача заводе гIолла:

Кравченко Елена Семеновнана — пенсионеркана.
Дурников Афанасий Васильевича — слесара.
Дурникова Валентина Ивановнана — котельне машиниста.
Сатуев Хьамзата — пенсионера.
Тунгусбаева Мария Абовнана — пенсионеркана.
Кацухова Малика Халидовнана — машиниста.
Черная Татьяна Панфиловнана — кладовщицана.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене № 105 йолча дIа-юха лелача механизированни колонне гIолла:

Алиева Исаита — каменщицана.
Висаитова Медна Хамдиевнана — маляра.
Мухин Петр Ильича — пенсионера.
Темирсултанова Тонтана — каменщицана.
Хасиева Ковуна — маляра.
Васильева Антонина Трофимовнана — болхлочоа.

Социальни Iалашон районни отделе гIолла:

Панова Зинаида Михайловнай — пенсионеркана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 ш., 28 ноябрь.

* * *

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕНАШИ «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума
У К А З

1944 шера 18 августерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежна СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа дукха бераш долча ноаношта лойла «Материнская слава» яха орденаш «Медаль материнства» яха медалаши.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

Ийс бер даьчен хьалкхедаьчен ноанoшта «Материнская слава» яха I степена орден:

Гадаборшева Нариса ПаьтIамата — цIен-нанна.
Мархиева Исраиля Шарифана — «Межлесхоз» объединене йоккхагIйолча бухгалтера.

ВархI бер даьчен хьалкхедаьчен ноанoшта «Материнская слава» яха II степена орден:

Алиева Зара Таремовнана — цIен-нанна.
Дудаева Зинаида Алаудиновнана — цIен-нанна.
Усманова РукъиIат Лукмановнана — «Старогрознефть» турбаза хьахочоа.

ворхI бер даьчен хьалкхедаьчен ноанoшта «Материнская слава» яха III степена орден:

Магомадова Бахата Абраиловнана — цIен-нанна.
Махмаева Туишпа Гео-Магомедовнана — «Грознефть» объединене СМУ-2 штукатура.
Саипова Алебика Золотхана — цIен-нанна.

Ялх бер даьчен хьалкхедаьчен ноанoшта «Медаль материнства» яха I степена медаль:

Абдулазиева Рукъет Султановнана — № 10 йолча кафе повара.

Пхи бер даьчен хьалкхедаьчен ноанoшта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Бисаева Хьава Расуловнана — цIен-нанна:
Ибрагимова ПаьтIамат Усамовнана — цIен-нанна.
Сулиманова Зухра Даудхаджиевнана — № 3 йолча столове уборщицана.
Сагариева Зура Исмаиловнана — цIен-нанна.
Султыгова ИбрахIима Хадиката — цIен-нанна.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 ш., 28 ноябрь.

ХIаране шийгара доагIар де деза

Техникайн ремонт мишта ю хьежаргIола комисси вIашагIъеллай «Плодопром» треста хIара боахаме. Царна керте латт боахамий керттера агрономаш, дикагIа бола механизатораш. Болха хIара дийнахьа итог ю.

Иштта тресте а вIашагIъеллай комисси. Из хьож боахамашка социалистически яхь мишта вIаштIехьъяьккхай, хIара бетта даьча балхий итогаш ю. Яхье хьалхалаттарашта морально а материально а поощренеш еrгIолвш хьалаш къоастадаьд. Хьалхара кхо моттиг яьккхачарна совгIаташ тел. Цу тайпара къахьегам вIаштIехьбаккхарах дикка пайда бол. Из гуш да Мичурина цIерагIча совхозе механизатораша бечa болхах.

Цунца цхьана тха мел дола гIулакхаш дика дел ала йиш яц. Халонаш а я тха. Треста чудоагIача боахамий база яц Т-40, ЮМЗ-6, Т-150, К-700 санна йолча тракторашта ремонт яра. Кхычахьа ремонт е вIаштIехьдалва тха. «Госкомсельхозтехнико» цхьай лаьрхIа хьалъяьча ремонтни мастерскеша тоде дIаэца тигац тха тракторaш. Цул совгIа, «Госкомсельхозтехнико» ремонт яра эшаш йола материалаш — электродаш, кислород, аьшк, ацетилен, кхыдар хьалецац тхона.

Иштта шийгара доагIар деза яц «Госкомсельхозтехника» грозненски МРО а. Дукха ха яр «60 лет Октября» яхача совхозера ремонт е ДТ-75 яха кхо трактор дIайигa еза, уж хIанзалца дIайигаяц. «Труд», Мичурина цIерагIча кхыча совхозашка тоъаш яц комбайнашта ремонт яра эша запасной оатхалаш.

М. НДИГОВ.
«Плодопром» треста керттера инженер.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттерча доставий» проекта тIа белгалдаь да гуччахьарча эффективни способагIа а лаьттаи вIалхара а тIехь-тIехьагIа дукхагIа кIор дуккагIа боаккхилга.

«Приморскуголь» яхача производственни объединене шахтайн гуччахьа кIор боаккхача разрезийн коллективаша иттлагIча пятилетке кIор баккхара боарам 31 процент лакхбаьб. Гуччахьарча способагIа кIор боаккхилга дегIадоаладаро, лакха овсарле йола лоамаи техника балха юкъейоалаяро, производствана управлени яре технологи эргаьнахь тоахро торо хилийтай хьаьегама овсарле лакхье а кIора тоннаига цIа дохар кIезиг а.

СУРТА ТIА: Лучегорски кIора разрезе керттерча тIоннахкара кIор боаккхаш я роторни экскаватор.

ТАСС фотохроника.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

ЛНДР. Лоамая лакхача моттигашка городаштох йоккхача юрташтех гаьна бах Лаоса этнически группа нехалек цаIаш — лаосунгаш, уж дукхагIа бовзаш ба нео яхача къамах болаш санна. Американски интервенция хиннача шерашка США гIийртай яь вортамукъале езаш доле халкъ Лаоса дукхалара «пхелагIа колони» а яь духьала даькха. Халкъа революци хIанз котъяьйначуд тIехьагIа лаосунгаш дакъа лоацаш ба прогрессивни социально-экономически хувцамаш дара юкъе, масса оагIорахьара мехка дукхача къамах болча бахача наха сийрда вахар дахваш долча халкъа Iаьдала новкъостал а деш.

Къоначa республика тайп-тайпарча доакъошна хаддаьна эффективни новкъостал ду Советски Союзо.

Вьентьяна юхе лара йоадаш летт 150 моттиг йолча больница. Из цхьаькха цаI советско-лаосски доттагIлен гIишло я. Балха юкъе дакъа лоац объекташта проектирования ечея техника кераерзаш цунах пайда эцачех лаоссии новкъосташта гIо деш болча опытни советски специалисташа.

СУРТАШ ТIА: гIишлое площадке:
Нео Катхи яхача поселке баха нах.

А. ЕРОВЧЕНКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Монгольски Халкъа Республикера хоамаш

ДУККХАЧА ХАННА ЛАЬРХIАЧА ПРОГРАММАГА ХЬЕЖЖА

СЭВ-а мехкаш-членаш экономически дегIаккхувлара хIанзарча этапе тIа-тIа дукхагIа лоархIам хулаш боккхагIа производстваш дикагIа пайда лургболча тайпара дIанийсъелга. Из гIулакх практически чакхдаьккхара новкъостал дергда цхьана гIулакхаш леладара йолча дукххача ханна лаьрхIача программаша (ДЦПС). Цо лерхI лунен хаянъашта юкъера социалистически къахьегам бекъарах йолча гIоблевех мв хула дикагIа пайда а эцаш, хIара вежараша болча мехкарча торонехи ресурсехи эффективнегIа пайда эцилга.

Масала, Монголе — наьх кхотабеннa ца бехаш а, территори боахама гIулакха кIезига караерзаяь а болча мехка — ДЦПС-о белгалъяьха программаш чакхъяхарца производстваш дIанийсъяра, керда городаш хьа а еш уж дегIаккхувлара, промышленни центраш, территориально-производственни комплексаш хьаира дикка хувцамаш дергда.

Вежараша долча мехкаша лаьрхIад кокс хула кIор боаллa Таван-Толгой яха моттиг. Хубсугул яхача Iаьмара районера фосфорита цхьана караерзае. Бага-Нур яхача моттиге боаллача кIора ларда тIа йоккха электростанци хьалъе. Керда хьакулача экономически районий юкъмоттиг а хинна дIаоттаргъя уж объекташ.

Дуккхача шерашка лаьрхIача программаша иштта белгалдоанкх дикагIа пайда баргболча бесса юрта боахама а кхачан промышленноста а производстваш дIанийсъелга. Масала, СЭВа мехкашa членаша дакъа а лоацаш, Гоби къулбаседерча даькъа тIа а Халхин-Гола районе а эрий дадача лаьтташ тIа 100 эзар гектар дIа а лоацаш, доакъар Iалашду доккхий боахамаш вIашагIдохкаргда.

(АПН).

✦

РАЦИОНАЛИЗАТОРАША — ПРОИЗВОДСТВАНА

Халкъа Монголе изобретателаш рационализатораш производства техникен технологии, къахьегам тоабелга вIаштIехьдоаккхачех, продукцие дикал лакхъечех, биъдала, энерге, доагорa кхоабечех шоай дакъа юкъеккхухь. Алхха карарча пятилетка дуъ шера (1976—1980) цар еннай 9 эзар рационализаторски предложени. Царех ворхI эзар хIанзлехьа производствана юкъейоалаьяй.

ДикагIча изобретенега хьожаш укх шера йиъалагIа конкурс-хьажар хилар. Йиъ бIаь совгIача организаци предприятех арадаьккхача ворхI бIаь совгIача технически кердачох МНР халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка хIанзалехьа пайда эц.

Советски новатораша сакъе рационализаторски предложенеш телара а уж балха юкъейоалаяра а монгольски предприятешка вIашагIйоха общественни хьисапе болх бергбола комплексни творчески бригадаши конструкторски бюроши. Тахан мехка кхо бIаь совгIа цу тайпара йола бригада я болх беш.

(АПН).

✦

КЕРДА ГОСХОЗАШ

Советски гIишлоихоша новкъостал а деш «Найрамдал» из «ДоттагIал» яхилга да, — керда госхоз вIашагIъеллай Селенгинскерча аймаке Цагаанур яхача атагIе. Боахама 40 эзар гектар лаьтта, 27 эзар бежан да, цу даькъе дукха продукци лун долаш «хангай» яха жа а долаш. Из лаьрхIа я 26 эзар тонн ялат, дийна долаш эзача 600 тонн дулх, эзар тонн шура, 130 тонн коартолаши баьнадараши кхеде.

Советски Союзо техникo-экономически гIо-новкъостал а деш, Эрдэнэта юхе «Улан-толгой» яха специализированни шурий-баьццадаарий боахам а хьалбаьб. Къоначa городе бахача наха керда продукти доаттаергья цо.

СССР-а техникo-экономически гIо а деш, Монголе хьалъьлча а модернизаци яьча а юртбоахама предприятеша хIинца 70 процент гаргга шура, 98 процент хьайбашта доакъар лу.

(АПН).

✦

СТРЕЛКОВИ КОМПЛЕКС

МНР-а спортивни гIишлой сета IотIанхийттай стрелкови комплекс — из ГДР-о монгольски спортсменашта денна совгIат да. Улан-Батора йисте хьалъьлча цох кхо бола гера кхуьса мастераш кийчбера центр хургъя. 60 спортсмено цхьана тренировка е вIаштIехьа дола тир, гостиница, административни здaнеш — цу дерригне а бокъо лу яз комплекс йоккха спортивни гIишло я ала а укхаза дуьнен халкъашта юкъера яхьаш чакхъяха а.

Спортивни гера кхуьсилга тIа-тIа шерагIа даржаш доагIа Монголе. Спорта из дакъа дукха дезачарна кагьера бараш 80 процент — вагирхой, республика [illegible]

(АПН).

✦

ДИКАГIЧАРНА — ХАЛКЪА ЦIИ

Халкъа революци [illegible] 60 шу дизара хетаьь аймачни, сомонии центрашка, МНР городашка укх деноша художественни самодеятельноста хьамараш да. Укхаза дакъа лоацаш я 100 любительски коллектив, кхо эзар герега кружок, уж ва тайп-тайпара профессеш йола шиъ эзара гаргга саг. Самодеятельни коллективай лакхъенне говзал берригача наха дукха еза. Царех дикагIйолчарна халкъа цIи лу. Художественни самодеятельносте дакъа лоацачарна профессиональни искусствай говзалле боц инсь хьабела.

(АПН).

ПЕРМСКИ ОБЛАСТЬ. Шай керттерча продукцеца цхьана Лысьвенски металлургически заводо арахец сир даьккха хоза яьш, бидонаш, чайникаш, оаркхилгаш. Шерра эшаш дола товараш дукхагIа арахеца дерхIаш предприяте хьалъю дикагIа тоаяь пхьегIаш арахеца керда цех.

СУРТА ТIА: художницаш Т. Кречетовай (аьрдехьаръяр) Г. Чагачкинай кердача пхьегIий образецаш кийчъеш ба.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

500 миллион сома мехах халкъа эша товараш хьадаьд укх шера Куйбышевски областа предприятеша. Уж дикка дукхагIа да соахка хьадаьрел. Пхьарсех доахкаду сахьаташ, металлически пхьегIаш, хIамаш юла синтетически средстваш, тIехнахьа дукхаду берий палата баракъаш... аьда-нел дукхагIа арахийцад. Наха эша товараш малагIаш да дикагIа Iомадара, продукце уж лоархIаме тайпаш арахецалга дикагIа нийсдара Куйбышеве хьайийллай «Волгарь» яха специализированни тика. 50 гаргга йолча предприятеша шоай изделеш кхуьнийт цига. Цхьан шера тика чу дехад цаIн ахи миллион сома товараш.

СУРТА ТIА: продавец Саморукова Татьяна «Волжанка» яхача куйбышевски самоварага хьожаш я.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

МОЛДАВСКИ ССР. КПСС XXVI съезда сийна тIанийца социалистически декхараш толамо кхоачашду Бендерски даьри деча комбината къахьегамхоша. Предприято болхлоша лаьрхIад укх шера планал совгIа 300 эзар квадратни метр даьри арахеца, кхы тIа 150 эзар сома мехка продукци дикала Знак йолаш хьае а.

ХIана комбинате арахец 30 совгIа артикул йола кIадаш.

СУРТА ТIА: предприяте болхлой Л. Никитинан (аьрдехьаръяр) И. Арсениан керда бесаш дола кIадаш хьахьокхаш ба ассортимента кабинете.

Ю. ЛИЗУНОВЕИ
А. СИМАНОВСКЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

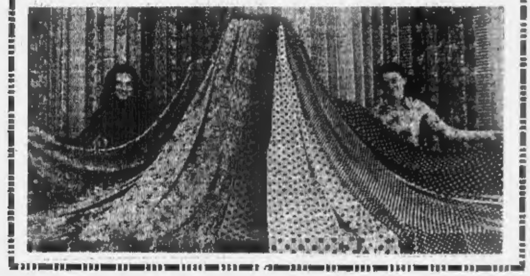

ДОККХА ЦIЕЙ ХИННА...

СТУДЕНТИЙ ОТРЯДИЙ БIУХОЙ СЛЕТЕРА

КПСС XXVI съезда дина-ча къахьегина сешIатаща накъадахара советски халкъо деррига шоай надаш оарцагIдаьха къаьстта хьинаре къахьегачех. Советски Союза Коммунистически парте ЦК «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» яха проект къоабалъеш ювцачеи деношка пхелагIа республикански студентий отрядашкарча бIухойи 1980 шерара хьувкъам чуэцача хьадхле яьккхарийн слет хилар. Из хьайийллар ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Эльмурзаева.

Кагирхой къахьегама бонкха мех а беш, обкома бюро цIерагIа бархал а оалаш «1980 шера студентий отрядашеи дешархой къахьегама объединенешеи даьча балхий итогех» лаьца доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Д. Г. Завгаева.

Цо белгалдаьккхар, гIишлон-монтажни балхаш деча 1980 шерара хьувкъам чуэцачех кагийча наха доккха новкъостал даь хилар, хIаьта цар денал, низ, къахьегамашта безам тIакхийттаб, царех цхьабарий боккха аьттув баьннаб шоаш караерзае лаьрхIача професеа тIаьхе а из дика йовза а. Ленински комсомоло боккъонца хьахьекхад ше парте гIонча хилар.

Докладчина цIераш яьхар къаьстта дика балхаш даьча дукхача студентий, дешархой. Царна юкъе — мехкдаьтта института студентка Донскова Ольгай, университета студентка Аушева Асета, училищашкарча дешархой Межиев Султана, Хатаев ТIауса, Ибрагимов Рамзана, кхыбарий.

Докладчика дIахо дийцар кагирхой балхашта юкъе тайп-тайпара кхоачамбоацараш нийсдалийта хилара.

Царех да мехкдаьтта института, университета, кхы а массехк училища дешархоех отрядаш вIашагIйоахкара гIулакх тIехьадалийтахилар, «Гардалинский», «Заря», «Солнечный», «Аргунский», кхыча совхозашка студенташта бытовой хьалаш лерттIа вIаштIехьа ца дахаб. Из бахьан долаш дика дIабахабац цу совхозашка цар болх. Цхьадолча боахамаша геттара тIехьадалийтад царца расчет яра гIулакх а.

«Грозный-80» яхаш вIа йолча мехкдаьтта института студентий отряда командира Сусаев Хьусена дийцар шоай института отрядаша Тюменски областе даьча балхех лаьца. Дикал даьхь йола 1550 эзар сома гIишлон-монтажни балхаш даьд цига комсомола Нохч-ГIалгIай обкомо бахийтача вимпела, дукхача отрядашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг а йоаккхаш. Цул совгIа, цар цига ялх школана ремонт яьй, 34 концерт оттадаьд, 100 лекци йийцай. Сусаев Хьусена дош делар тIадоагIача шера кхы а дикагIа къахьегархиларех гIулбенараштa тешам луш.

КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара А. М. Карагичеваси «Чечениигушьвино» объединене начальника Д. М. Хаматхановен белгалдаьккхар районе а объединене а укх шера чуйнача комсех 80 процент дешара заведенешка деша багIача кагийча наха чуйна хилар. Царна юкъе лаьржача социалистически яхье къаьстта хьинаре къахьийгад хьалхе яьккхача университета химико-биологически факультета студенташа, шолагIъяр яьккхача географически факультета студенташа, кхоалагIа моттиг яьккхача мехкдаьтта института механически факультета студенташа.

Эггара дукхагIа комсаш яьхай № 7 йолча техническа училище деша вагIача Евлоева Лейлас. Наурски района Кирова цIерагIча совхозе 18 тонн комсаш яьхай по. 13,3 тонн комсаш яьхай Гудермесски района «Дружба» совхозе педучилище дешархочо Даднева Татьянас. 10,5 тонн яьккхай Джабраилова Хедес, 10,8 тонн — Гантемиров Нохас.

Дика къахьийгача 58 сага «Слава» яха сахьаташи ахчан премеши еннай объединене.

Хьувкъам чуэцача хьинар па кхоеш къахьийгад юртарча школай дешархоша а. Къаьстта дика болх баьча ГалашкарчА нIслагIча классе деша вагIача О. Хутуевна, Пхьалекъонгий-Юртарча Р. Даурбековна, Шелковской районерча В. Стаpуевнен А. Хутаевнен юрт-боахама министерства пхьарсах доахкаду сахьаташ деннад.

Грознерча «Родина» яхача совхозо тIехнхоачашъяьй соми баьцадаараши пачча-хьалкхенна дIадалара питилетка планаш. ПланагIа 20800 тонн болаш сом дIабеннаб 23270 тонн, планагIа 46000 тонн долаш баьцадараш дIаденнад 51429 тонн.

— Уж толамаш даха тха низ кхаьчаб Грознерча медучилища дешархоша хIара шер-шера тхона новкъостал деш хиларах. Оаха дег тIаоа бархал оал царна! — аьлар трибуна тIара КПСС член йолча Къахьегама Цечa Байраиха ши орден лелаеча цу совхоза баьцадаараш кхедеча бригада кулгалхочо А. Д. Солнышкинас.

Цу училищера 600 дешархо хинав укх шера совхозе къахьегаш. Цар новкъостал а деш чуйнцаб 13 эзар тонн соми баьцадараши.

ГIишлон-монтажни балхаш деча шоашта карагIдаьккхараш дийцар «Кооператор-80» яхача отряда командира Бакриев Зелимхана. 43 сагах латташ йола цуя отряд хиннай укх шера «Грозненский молочный № 15» яхача совхоза хьакхарч лелаю комплекс хьалъеча балхаш деш. Цар кхоачашдаьд 75 эзар сома мехка гIишлон-монтажни балхаш.

— Генеральни подрядчик йола «Чечингсельстрой» треста ПМК-921 тхона эшарашна ца хьалкарах ма хетта дика дIабахкавзар тха болх. Оаха денош дIадахийтар цемент а кхы материалаш а йоацаш. Цул совгIа, бытовой хьалаш вIаштIехьдахара а йовкхо лизар ПМК-ас, — аьлар Бакриева.

ДIахо слете къамаьлаш дир Т. Т. Абубакарова — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета политэкономе кафедра ассистента, Т. М. Чебалиевс — № 26 йолча технически училища директора заместитела, Н. Г. Шарова — «Грознефть» объединене ПМК начальника. Цар дош делар тIадоагIача шера кхы а дикагIа шоаш балхаш вIаштIехьдоахаргхиларах.

Слете массавар раьза а волаш тIанийцар лаккхерчеи юкъерча специальни дешара заведенешка деша багIараш-ка даь кхайкарал.

Доккха цIей хинна чакхъьлар кагирхой слет.

С. АУШЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ЭРСИЙ ДУГА

Массайолча хана дуга леладеш хиннад тропически субтропически шоралашка. Дунен рынке довзаш да индийски, японски, китайски, бирмански дуга. Эрсий дуга даьша дукха ха яц. Цул совгIа, тропически зонале гаьнна а кхеду из. Дуга керттера поставщик — Краснодарски край, из а климатага диллача юкъера боарам болча йоасера мехка европейски даькъ тIара район. Кхарарча 1980 шера укхаза рекордни хьувкъам чуйнцаб — миллион совгIа тонн дуга.

Краснодарски край йовзаш дуга леладу Волга гIашкахьарча моттиге, Юкъерча Азерча республикашка, Гаьнарча Малхбоале — Приморски крае. 1979 шера цу массайолча регионаша паччахьалкхенга 1,7 миллион тонн ехкар цу мах болча крупяной культура. Цу тайпара бола хьувкъам эггара хьалха кхебаьбар.

Советски мехка дуга дувлга — юртбоахама производства керда дакъа. Цун хIанз а 15 шу даьннадац.

1965 — 1966 шерашка из культура хIаьоргIола лаьтта дукхагIа хургдолаш лоархIаме содамаш тIаьйнар. Производства процессашта ма хулла дукхагIа механизаци а ль, йоккха ирригационни системаш хьалйир. Ишта дуга дIадуйча районашна из дикка алсам а доаккхаш дукхагIа дIадера материально-технически стимулаш елар.

Вай Iилманхой-селекционераш лакхагIа хьувкъам лу керда фу хьадара тIатеIIа къахьегаш ба Iилма-тохкама институташка, опытни станцешка. Царех цхьадарех, масала, Кубань-9, Старт, Узбекски-5, Горизонт сийна долча дуга керда сорташ боахама оборото юкъедаьхкад.

Дуга дIадув плантацеш (чекаш) кхоала дукхагIа а хиина, ялх бIаь эзар гектарага дIакхаьчай. ХIара шера чуэца дуга тIеххьарча 15 шера 580 эзар тоннагара 2,4 миллион тоннага дIакхаьчад, кхьча бесса аьлча, из диазза дукхагIа да. Белгалдаккха деза дуга хьувкъам юкъера лаьрхIача шоаза совгIа дукхагIа а хиира. 1979 шера 39,2 центнерага дIакхаьчалга, хIаьта хьалха латтача боахамашка хIора гектара тIара 50 — 60 центнер чуэц.

КПСС XXIV съезадо декхар оттадер мехка бахача наха тIа-тIа дукхагIа эшача даймехка дуга яр санна йолча крупяной культураца бийзи кхоачам белга. Из проблема толамца къовстаеш я.

ХIанзарча хана дуга дIадеро лоархIаме моттиг дIалоац хIана вай мехка отта а еш цхьайтталагIча питилетке социально-экономически плана лоархIаме дакъа а долаш йолча комплексни кхачан программа тIа. Дуга леладе-чарна даймехка индустре кхы а дикагIа дола нохараш, культиватораш, шоаш лелаш йола навесной жаткаш, эргаьлха тоаьй комбайнаш, хин режим лелаергйола автоматизаце средстваш, эффективни гербицидаш довттаергья.

Татьяна ТРЕГУБОВА.
(АПН).

Проблемаши хетараши

МИШТА ГIО ДЕРГДА ГIАЬЛЕ ЙИТА ЦА МОГАРАШТА?

АПН корреспондента къамаьл ду тхьаика кхедеча а тхьамкий изделеш арахецача а гIулакх доагIаш болча Грузе боахама а Iилма а балхахоща.

— ГIаьле увзар, шено а йоацаш, во оамал я, — йоах Грузински ССР кхачан промышленноста министра заместитела Джабадари Тенгиза, — сона сайна хетаргахьа, из елар нийса доацаш дале а: из гIаьле ува.

Из новкъа лале а, чIоагIа гIаьле увзаш болча наха гIаьле ют дукхьал а шоай уннахцIенон хьакъехьа шоашка увзара сигнал кхаьчача, хIаьта цу тайпара сигнал, бакъдар аьлча, тIехьоала а мег.

ГIаьле увзара дукхьаларча пропагандо, хетамa балхо хIанзарчоа башха пайда лац. Фуд дергдар? ХетаргахьА принцаз далaрагIа а гIаьле ютаргьяц.. Цун производство лохъярах а бала пайда бац. Кхераже эффект яла тарлу цо: моллагIча цхьанне самодеятельность йолае тарлу. тIаккха унахцIенонна кхы а доккхагIа зе хургда.

Промышленноста эггара хьалхара декхар — фильтр йоаца сигареташ дикка кIезигагIа арахецар, фильтрий антиникотинови свойстваш тоаяр. Цу даькъе цхьадола гIулакхаш деш латт. Нагахьа санна хIанз оаха арахецача тхьамкий изделеех фильтр йолаш алкха 30 процент мара деце, цхьайтталагIа питилетна чакхьалелъ 50 процентага кхоачае дерхI оаха цар производство. «Тбилтабак» яха объединени практически боккъонца массаларча каькта фильтраща метта химически ацетатия ярaш четтае йолаеннай. Никотинаварча къовсаме чIоагIа лоархIаме я йаьха фильтр а. Оаха йаьхьхьай «Космос» яхача сигаретий фильтр еррига а 3 мм — 15-негара 18-нега кхоачаеш, из бахьан долаш гIир чулацара эффективность 30 процентага кхоачаьй.

Цхьаьцца хIама де йиш я кулажа стаде а — тхьамкий сорташ вIашагIъодеча. Масала, оаха предложени ю кулажа цхьайола паччахьалкхен стандарташ гIир кIезигагIа йоалла дикагIа дола сорташ юкъедахьара оагIорахьа хуца аьлча.

Дарбан хIамаш еттачах дийцача, из никъ перспективни хетац сона-м. Дагадохаргла вай болгарски специалисташ никотина метта атропином оттае гIертар — уж сигареташ тIаэцанзар. ГIаьле увзаш кола саг-м дукхьал сигаретацарча, кийчача гIаьленкарча гIира тIанхуш ма вий, хIаьта цуи метта кхы хIама нийна етча цхета е ду.

...«Грузтабак» Управлене керттерча инженера Ревазишвили Реваза чакхйоаккхача дегустационий комиссе заседане да тхо. Комисси беттбетта гулду арахецача тхьамкий изделей сорташта тIахьожам лоаттабара. Тахан лаьрхIа да бархI «прокурок» (ишта я термин!) е. Комиссе балха юкъе дакъа лоацаш ва 12 специалист, царна юкъе ба торговле организацей викалаш, тхьамкий фабрикай эггара йоккхагIа опыт йола балхахой. Комиссе хIара членa хьалхашца, ула оценкай дикка чоалхане система тIа йоала дегустационни лист. ХIара сорта мах бу 25 баьллий системагIа хьажега а чамага а хьежжа. Идеальни суммарни бал — 50, амма ишта хIама хилац: идеалага кхача гIертар мара кхы хIама яц.

Дукхьал сортий «прокурнашта» юкъерча хана комиссе членаша геттара чIоагIа деттаи чай мел кондитерски изделашна, сом буъ, шоаш цул хьалхха эзачи сигарета чам багара дIабаккхара.

Эггара дикагIа йола оценка — 46 балл елар «Советская Грузия» яхача сигаретаща — 1974 шера пловдивски тхьамкий ярмарке дошо майдилг а енна белгальяьккха из цаI мера йоацача гуржий тхьамка леладерий изделена.

Кораш шерра дийлла дале а, вIагIа дикка тIаьлен кIур латт. Тхьамкий кIурага дагIа тхо тхьамко деча зенех къамаьлаш а деш.

— Дегустационни комисси декхарийла я потребителa хьашташ лораде — цуну эггара йоккхагIа опыт йолча специалистех цхьаннe, комиссе члена Кристипашвили Валериана. — Балл 40-нел лохя яьлча вай йиш я эсалча сорта производство цхьгоцар, хьаштлае геттара дIояккха. Цу тайпара моттигаш нийсьеннай. Комиссе хIара членa хетаи хоелам бен да. Тхьамкий промышленноста торо я гIир кIезигагIа йоалла изделеш арахеца атта йолаяла, цу гIулакхя эшаш — алкха керда стандарташи йоаггIаш йола бийдаьи.

Къамаьл дер комиссе члени «Грузбакалея» викал Хавадзе Шалва ва:

— Тхьамкай торговле чIоагIа порядок оттаеш латт хIана республике. Вогьонца сондаьй тхьамкий изделешта еш йола реклама, цецa дийхкад уж лаьйани берийн учрежденешка, царна юхе йоахкалга. Оаха предложени яьй лакхерчеи лаьрхIача юкъерчеи дешара заведенешна. Царна лоалахарча общественни моттигайна тхьамкий изделеш йохкилга сецадолда аьнна. Иштта, ца оазйтам со паьй гIаьле Тбилисски спорта дворецe, хIаьта цига сигареташ йохка а бокъо яц.

— **Экономически IатIкъаргдеш — хьогI тхьамкий торговлаш мишта готъяр?** — цу тайпара хаттар ду оаха «Тбилтабак» яхача объединене директорга Багатурал Михаилага.

— Дуней тIа эггара дарегIа я СССР тхьамкий изделеш. Цудухьа халкъа боахама оггаре кIезигагIа пайда луча доакъошта юкъе я тхьамкий промышленность. Соне хетачох, сигареташ вIалла ара а на хеташ соахйича а новкъа кургдацар бюджета. Амма эош ишта латтац потребителa товар эш, хIаьта тхо цунна из дала декхарийла а да. Кхы гIулакх да рецептура тоаяр. Укхаза тхона гIо эш Iилмагара.

Цудухьа цунна тIехьара хаттар Сухумски опытни тхьамкий станце селекце лаборатора (тхьамкеи махоркан Еррига союзни НИИ итт филиал ва!) заведующиста юртбоахама Iилмай кандидатага Цуцунава Тамарага да:

— **Фуд гIир кIезигагIа йоаллаш дола тхьамкий сорташ хьадара деш дар?**

— Вай мехка дикагIа дола тхьамкий сорташ — абхазски самсунаш. Шоай хана тхьанцига леладора тха тхьамка леладерий сий лаккхдаьнна сов дика сорташ — самсун—25, 559, 540. Къоастадаь аьлча, царех яьлла гIир лоачаа боараме яр — 1,5 процентага кхоачаш. Цхьабакъда, 1962 шера пероноспороза (тхьамкийна хула лазар) эпидеме цIендаь хIалакдир уж деррига сорташ. Хьаде дийзад хIана Абхазе шерра даьржа дола керда дараш — самсун — 155, 224. Цхьабакъда, царех йоалла никотин 3,5—4 процентага кхоач.

ХIанз укх сахьате паччахьалкхен цIерагIа сорташ тохкача дIачулу оаха 884 номер а йолаш 1,5 процентал кIезигагIа гIир йоалла самсун — 155. Кийчдаь долаш латт цхьаькха сорт а — самсун — 784, цунах йоалла гIир 0,8—0,9 процент я. Цхьабакъда цхьа хIама дика дац укхаза: сортах йоалла никотин кIезиг ме лу лохагIа хул цун хьувкъам. Иштта, самсун — 155 а 224 а сортех долча тхьамкий гектара тIара 24 центнер йоал, хIаьта гIир кIезига йоаллача сорто 12—13 центнер мара лац.

Кхетадеш да, гIир кIезига йоалла тхьамка дIаде боахамаш тIера хила йиш йоацилга. Из проблема паччахьалкхен масштабе къоастае езаш я. Тхоай оагIорахьара тхо гIерт гIир кIезига а йоаллаш хьувкъам лакха а болаш долча сорташка кхача.

Тхьамкех йоалла гIир дукха е кIезига яллар сортага хьежжа хиина па..Iеш, агротехнически приемашка а къоастадаь аьлча, азотни удобренеш яккхарга а хьежже хул. Хьувкъам лакхбеш, цуна цхьана дикка лакхъю цар тхьамках йоалла гIир а. Цу къоастае йиш йоацаш хеташ хиннача вIашдукхьаленех тхо лоархIадаьд: самсун — 784 яхача сортах йоалла гIир гектара тIа 240 килограмм юлаш дукха азотни удобренеш еххача а, 1,2 процентал совьйлац.

Тхо чакхдаьлар тхьамко хьабенача беринача новкъа гIолла — колхоза кхай тIара лоладенна потребителага кхоачаш дукха къамаьлаш дир специалистаща. Цудухьа кхета а дни тхьамка кхедар а тхьамкий изделеш производство а чуйоагIача атта йоацача процессе дакъа доацача спорагча оагIонаш кхетал шоаш гIулакх лелалу продукт мел кхеламе а, хIаьта тхьамко сага унахцIенонна зе дулам кIезигдара шоай хур а ду.

Леонид
СТАРОСЕЛЬСКИЙ.
(АПН).

СПОРТ

ЦХЬАЬККХА А ЧЕМПИОНА ЦIИ...

Казахстана столице Алма-Ате чакхььйнай штангах СССР кубок яккхаран цхьацайолча упражненей мехка чемпионатеи яхьаш.

Шо-шоай долалах цига къовсабеннабар вай мехкара цIи хеза бола штангисташ. Царна юкъе вар Нохч-ГIалгIайчера барайтта шу даьнна къона штангист Арсамаков Исраьил. 82,5 килограмм дозал долча спортсменашта юкъе хиннача къовсаме котаяо а яьккха кубок яьккхар цо. Исраьила кхайкаьча штанга дозал 197,5 килограмм яр. ТIехдика из гIаттаьгIа а яйль, шин упражненех 362,5 килограмм дозал дола штанга а яйль, СССР кубок яьккхар Исраьила.

Письмо кепатеха деце а

«Хи вIил йодаш латт улица» яхаш корта а болаш материал яйтаяр редакцега С. Н. Левченкос. Из статья оаха тахкийта дIаяхьийтаяр Грозненски горисполкомага. Цунах лаьца редакцега жоп дайтад халкъа депутатий Заводской райсовета председателa заместитела Е. Горобчука. Цу тIа цо язду:

«Дробильная яхача улица тIа санитарни цIечо оттае аьнна С. Н. Левченкос язъь хиина заявлени Заводской райисполкоме йийцай. Цунах лаьца 13 ноябре цу улица юкке ядаза предприятейи учрежденейи — ПТУ-9, «Ремстройтреста» АТХ, «Водоканалтрест», ПТК, фабрика-кухни, «Южпромвентиляце» треста ГСУ — кулгалхоша совещани хиннай.

Турба ийкха хецаденна хиина хий соцадаьд «Терек» яхача ПМДО болхлоша, улица тIа хиина чувхаш дIайиххьай, кхыйола цIено яьй».

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 декабрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — IуIренара гимнастика.
9.05 — «Юха йист хила, духарчаш!».
9.35 — «Кинопутьбара клуб».
10.35 — Къилбаседа халкъий артистий концерт.
11.15; 14.30 — Кердадараш.
14.50 — Энергетика. Денна детадаьча телевизионни фильмай программа.
15.30 — «Людвиг Ван Бетховен».
16.15 — «Шахматни школа».
16.45 — «Са новкъостий соца болча хана».
17.45 — Миллионий ленински университет. Советски арахьара политика.
18.15 — «А. Фета. Къовсамаш поэзе». Документальни фильм.
18.45 — «Известия» яхача газета призаш яккхара хоккейх йола дунен турнир. СССР-еи Чехословакеи сборнеш. Перерыве — «Тахан дунен тIа». Информационни выпуск.
21.00 — «Ха».
21.35 — «БоккхагIчарна лаьрхIа контрольни». ШоалагIа приз. ЧоалагIа передача.
22.20 — «Тахан дунен тIа».
22.35 — Свиридова халкъи вIяоза СССР-а халкъа артиста Е. Нестеренкос.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Ниьна школа».
8.35; 9.40 — Природоведени. 4 класс.
8.55 — Л. Кассиль. Произведеной оагIонашта гIоала.
10.05 — Къамаьл де наьначуний меттала.
10.35; 11.35 — Юкъара биологи. 9 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи.
12.05 — Студенташта - заочникашта. Лакхера математика. 2 курс.
13.20 — Iилман коммунизм. Социалистическое общество.
14.05 — Подготовительни отделене лаьдуегIархошта. Математика.
14.35 — «Са хьаь». Художественни фильм (субтитраша). 1 серн.
15.50 — Н. Грибачева поэзи.
17.35 — Назранерча пионерий цIен художественни самодеятельноста доакъошкой концерт.
18.35 — Шоана хетар. «Хьокхамаш».
19.00 — «Нохч - ГIалгIайчена гIоала».
19.20 — КПСС XXVI съезда нецъкъадолхаш. «Заря» яха совхоз (нохчий меттала).
19.50 — «Служебни роман». Художественни фильм. 2 серн.
21.00 — М. Мусоргский. «Выставкера сурташ».
21.40 — «Афанасий Никитин». Художественни фильм. 2 серн.

19 декабрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — IуIренара гимнастика.
9.05 — «Говза кулгаш».
9.35 — «Советски Союза цIеса». Художественни фильм.
11.05 — ДIалоех В. Костува.
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «СибарегIена Гаьнарча Малхбоален гIоала». Киноirpограмма.
15.55 — Советски поэтий стихаш.
16.30 — «Къахьегама сийлен байраш лелараш».
16.40 — «Лоала вай». Берашта лаьрхIа спортивни программа.
17.30 — «Москваи москвичаши».
18.00 — «Халкъий кхалаш».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — КПСС XXVI съезда цкъадолхаш. «Сийдолча къинхьа оагIонаш». 3 фильм. «Китаю боалхарий лаькъаш».
20.05 — РСФСР заслуженни артиста Слободкинника дIалоеш Шопена произведенеш.
21.00 — «Ха».
21.35 — Искусства мастерий концерт.
22.30 — «Тахан дунен тIа». Информационни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — Iилман - популярни фильмай программа.
8.35; 9.35 — Истори. 4 класс.
9.05 — Боавъонех йола беседа. Вай керттера закон.
10.05 — Английски мотт.
10.35; 11.35 — А. П. Чехов. «Хамелеон». 8 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени.
12.10 — Студенташта - заочникашта. Лакхера математика. 2 курс.
13.25 — Марксистско - ленински эстетика лара.
14.10 — Подготовительни отделене лаьдуегIархошта. Физика.
14.45 — Учебника оагIонаш. ДIамоза дувлача лазарошкера къовсам.
15.15 — Сенахьий дагардеф. Телевизионни журнал.
18.00 — «Горгали» (нохчий меттала).
18.40 — «Юбилейный» совхоз: толамаш, перспективаш».
19.10 — «Нохч - ГIалгIайчена гIоала».
19.30 — ГОЭЛРО плана 60 шу кхаьчад. «Питилеткай рубежашка ба энергетикаш».
20.10 — «Бийса дабьъало хийла шун, бераш!».
20.30 — Съездагара съездага. Наурски район.
21.00 — Брамс. Концерт.
21.40 — «Тхо — эрсий халкъ». Художественни фильм. 1—2 серш.

РАДИО

18 декабрь

7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Концерт (гIалгIай меттала).
15.15 — «Юкъара порядок лораеш». Радиожурнал (эрсий меттала).
15.35 — БоккхагIчарна бера лаьна. «Кхолама безам Iомадеш ба бер» (нохчий меттала).
18.00 — Передачай программа. Хаттанах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Литературни Нохч - ГIалгIайче» (гIалгIай меттала).
16.20 — Халкъий музыки.
16.30 — Юкъараш а парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект. «ХIара сага кхетамга дIакходача» (эрсий меттала).
16.45 — «Агитатор ферме». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Атеист». Радиожурнал (нохчий меттала).

19 декабрь

6.40 — «Юрт: гIулакхаш проблемаш» (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Лирически халкъий концерт.
8.40 — «Социалистическая нива дневника» (эрсий меттала).
9.15 — «Халкъа тIаьхьенаш болх бен ю» (нохчий меттала).
9.35 — «Комсаш леларгхой школа» (эрсий меттала).
9.45 — «ДеттагIий оазаш» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттанах бола хоам (эрсий меттала).
17.18 — «Патриот». Радиомузык.
17.31 — Хьалхара аьараш (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Балхавй салар». Радиогазета (гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозне хуцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, дохь а доаллаш, секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 3—5 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кховна хуцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохь а доаллаш, ша бийла а йолаш, секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 2—7, дийнахьа 3—8 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редакторе заместитела — 9-24-03; бехктоккхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни дахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00393. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6063.